

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Ústav autorského práva, práv průmyslových a práva soutěžního

Téma diplomové práce:

Smluvní právo autorské

Knihovna PF UK

PF16787

7

Diplomant:

Martin Kuzmiak

Tomášiková 28

Košice, 040 01

Vedoucí diplomové práce:

JUDr. Zuzana Císařová

Rok zpracování diplomové práce: 2006

Obsah

Úvod

1. část

2. část

3. část

4. část

5. část

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně a že jsem vyznačil
prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Za

svou

práci

Kwaniak
.....

Obsah

Úvod.....	2
1 Autorské právo v systému práv duševních vlastnictví.....	4
2 Smluvní právo autorské.....	7
2.1. Pojem a předmět.....	7
2.2. Prameny smluvního práva autorského.....	11
2.3. Základní zásady.....	12
3 Licenční autorskoprávní smlouva.....	15
3.1 Vymezení licenční smlouvy.....	15
3.2 Jednotlivé typy smluv podle charakteru udělené licence.....	18
3.2.1 Licenční smlouvy individuální, kolektivní a hromadné.....	18
3.2.2 Licence výhradní a nevýhradní.....	19
3.2.3 Licence omezená a neomezená.....	20
3.2.4 Licence opravňující a zavazující.....	22
3.3 Strany licenční smlouvy a jejich postavení, uzavírání licenční smlouv.....	22
3.4 Poskytnutí oprávnění třetí osobě.....	26
3.5 Autorská odměna za poskytnutou licenci.....	28
3.6 Zánik závazkového vztahu z licenční smlouvy.....	30
3.6.1 Obecně k zániku závazku z licenční smlouvy.....	30
3.6.2 Odstoupení od smlouvy.....	31
3.7 Smlouva nakladatelská.....	33
3.8 Kolektivní správa a smlouvy uzavírané v jejím rámci.....	34
3.8.1 Obecně o kolektivní správě.....	34
3.8.2 Kolektivní a hromadné smlouvy.....	38
4 Odlišení licenční smlouvy podle autorského zákona s obdobnými smlouvami podle občanského zákoníku a podle obchodního zákoníku.....	43
4.1 Použití smlouvy o dílo podle občanského zákoníku (§ 631 a násl.) a smlouvy o dílo podle obchodního zákoníku (§ 536 a násl.), a její vzájemný vztah se smlouvou licenční podle autorského zákona.....	43
4.2 Licenční smlouva k předmětům průmyslového vlastnictví (§ 508 a násl. obchodního zákoníku).....	45
Závěr.....	49
Seznam zkratk.....	51
Seznam použité literatury a pramenů.....	52

Úvod

Ekonomická směna, a vůbec součinnost (kooperace), ještě sama o sobě vznik ani právům, ani povinnostem nedává. Má-li demokratická společnost, její tržní hospodářství i ostatní její sféry fungovat, je nutno, aby součinnost lidí byla regulovaná nejen ekonomickou nutností, nýbrž aby byla zároveň zabezpečena právem. Takovému právnímu zabezpečení uvedené vzájemné součinnosti lidí poskytuje v rámci právního řádu zejména právo závazkové.¹

Řádná úprava smluvních autorskoprávních vztahů je zárukou realizace subjektivního autorského práva.²

Z hlediska systematiky závazkového práva spadajícího do oblasti práva soukromého, je smluvní právo autorské právem zvláštním vůči obecnému závazkovému právu podle občanského zákoníku. Normy smluvního práva autorského tak mají ve smyslu pravidla *lex specialis derogat legi generali* přednost před obdobnými normami práva občanského.

Smluvní právo autorské je tou částí autorského práva, která upravuje vztahy vznikající při společenském uplatnění autorského díla jako výsledku tvůrčí duševní činnosti autora.

V posledním období došlo v oblasti autorských práv k zásadním změnám. Právní úprava po roce 1989 čteně novelizovaná byla nepřehledná a systematika zákona narušená. Převzetí závazků vyplývajících ze vstupu do Evropské unie jakož i závazků z mezinárodních úmluv si vyžádalo zpracování nového právního předpisu.³ Nová právní úprava autorského práva v zákoně č.121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (dále jen autorský zákon) představuje komplexní úpravu odpovídající vysokému standardu ochrany práv

¹ Knapp V., Knappová M., Švestka J., Dvořák J., Kopáč L., Kanda A., Salač J., Mikeš J.: Občanské právo hmotné (Svazek II.), Codex, Praha 1995, s.32-33

² Knap K.: Smluvní vztahy v právu autorském, Orbis, Praha 1967, s.155

³ viz. důvodová správa k autorskému zákonu (z. č. 121/2000 Sb.)

duševního vlastnictví. Vychází důsledně z koncepce nepřevoditelnosti autorského práva s jedinou výjimkou spočívající v možnosti převodu práva k užití díla.

Z hlediska koncepce práv duševního vlastnictví odpovídá nový autorský zákon kontinentálnímu pojetí těchto práv. Právo k výsledkům duševní činnosti se přiznává pouze fyzické osobě a je zařazováno do základních lidských práv. Osobnostně právní pojetí práv duševního vlastnictví určuje povahu těchto práv, která jsou nezczitelná a nelze se jich vzdát.

V souladu s harmonizací celého našeho práva s právem komunitárním byla posílena právní jistota subjektů autorskoprávních vztahů, a to mimo jiné i důsledným respektováním principu smluvní volnosti jakožto základního principu soukromého práva vůbec, neboť předchozí úprava přinášela neúnosné riziko neplatnosti autorskoprávních smluv a působila proti autorovi samému. Nová právní úprava se snaží vyváženě respektovat zájmy autorů i uživatelů s cílem zbytečně nekomplikovat možnost využití autorských děl, a to při respektování jejich zvláštní povahy jako nehmotných statků, jakožto i nastolení stabilních a průhledných právních základů pro regulaci vztahů mezi autory a uživateli na straně jedné a posílením ochrany proti neoprávněným zásahům na straně druhé.⁴ Prostředkem využití autorských děl se stává nová úprava licenční smlouvy jako jednotného smluvního typu a prostředku ekonomického zhodnocení autorova díla.

Práce se soustředí především na rozbor licenční smlouvy (upravené zákonem č.121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů) jakožto právní titul k užití autorského díla, její charakter, rysy a porovnání stávající úpravy s úpravou podle zákona č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých.

⁴ Kříž J., Holcová I., Kordač J., Křesťanová V.: Autorský zákon a předpisy související – komentář, Linde Praha a.s., Praha 2001, s. 22-23

1 Autorské právo v systému práv duševních vlastnictví

V nejširším smyslu slova duševní vlastnictví souvisí s rozvojem či dokonce se zachováním existence lidstva a fungováním společnosti. Pouze nové technické prostředky a vědecké objevy mohou napomoci v řešení základních otázek ochrany životního prostředí, řešení nedostatků potravin a vyčerpateľných zdrojů energie. Vytvoření podmínek pro zabezpečení možnosti tvorby i užití duševních hodnot a pro stimulaci tvůrců a zabezpečenou pozici uživatelů je jedním ze základních úkolů práv na ochranu duševního vlastnictví.⁵

Práva duševního neboli intelektuálního vlastnictví v sobě spojují práva osobnostní a práva majetková. Společně s právem na ochranu osobnosti se označují jako práva k nehmotným statkům a představují jednu ze základních částí občanského práva. Nehmotným statkem se přitom rozumí statek vytvářený konkrétním duševním obsahem, jehož objektivní výraz je způsobilý být předmětem společenských vztahů, aniž by bylo nutné jeho ztělesnění v hmotné podobě.

Do samotného práva duševního vlastnictví řadíme práva k individuálním výsledkům tvůrčí činnosti a práva průmyslová (jde o ochranu průmyslového vzoru, práva k vynálezům a k zlepšovacím návrhům, ochranu topografii polovodičových výrobků, ochranu práv k odrůdám rostlin a plemenům zvířat).

Jinak se duševním vlastnictvím v souladu s definicí podle Úmluvy o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví (WIPO), podepsané ve Stockholmu dne 14. července 1967, v č. 2 rozumí: práva k literárním, uměleckým a vědeckým dílům, k výkonům výkonných umělců, zvukových záznamů a rozhlasovému vysílání, k vynálezům ze všech oblastí lidské činnosti, k vědeckým objevům, k průmyslovým vzorům a modelům, k továrním, obchodním známkám a známkám služeb, jakož i k obchodním jménům a obchodním názvům, práva na ochranu proti nekalé soutěži a

⁵ Holcová I., Křesťanová V., Kříž J., Mikeš J., Pítra V., Radvanová S., Zuklínová M.: Občanské právo hmotné (Svazek III.), ASPI Publishing s.r.o., Praha 2002, s. 179

všechna ostatní práva vztahující se k duševní činnosti v oblasti průmyslové, vědecké, literární a umělecké.⁶

Autorské právo a práva související s právem autorským (jde pouze o právo výkonného umělce k jeho uměleckému výkonu) jsou pak práva k individuálním výsledkům tvůrčí činnosti, neboli zvláštní osobnostní práva.

V oblasti průmyslových práv má autorské právo poměrně blízký vztah zejména k právu k vynálezu a k právu k průmyslovému vzoru. Podobně jako autorské právo jsou i tato práva právy k výsledkům tvůrčí činnosti. Závažný rozdíl však spočívá v tom, že v případě autorského práva se individualita, která je základním předpokladem poskytování ochrany, promítá přímo do tohoto díla jako výsledku specifické tvůrčí činnosti. V případě práv k vynálezu a k vzoru je předmětem ochrany vyřešení určitého problému, tedy myšlenka. V případě autorského práva nemůže být předmětem ochrany nikdy myšlenka sama o sobě, ale teprve její tvůrčí ztvárnění, a tedy navenek objektivně vyjádřená podoba reprezentující jednotu formy s obsahem.⁷ Tuto jednotu reprezentuje autorské dílo, které je předmětem práva autorského, jako jedinečný výsledek tvůrčí činnosti autora. Ochrana vytvořeného díla pak není vázána na splnění formálních požadavků, ale je přiznaná už od samotného vytvoření díla.

Obecně je pojem autorského práva chápán a vykládán ve dvojitým smyslu, a to objektivním a subjektivním.⁸

Autorským právem v objektivním smyslu se rozumí soubor právních norem, které upravují vztahy vznikající při vytváření a společenském uplatnění autorských děl.⁹ Je to předně autorský zákon (z. č. 121/2000 Sb.), který upravuje práva autora k jeho dílu, práva související s právem autorským, právo pořizovatele k jím pořízené databázi, ochranu práv podle tohoto zákona a kolektivní správu práv autorských a práv souvisejících s právem autorským (§ 1 autorského zákona).

⁶ Smejkal V.: Internet a §§§, Grada Publishing spol. s r. o., Praha 2001, s. 32

⁷ Knap K., Kříž J., Kordač J., Holcová I., Nerudová V.: Autorský zákon a předpisy související (komentář), Linde Praha a.s., Praha 1998, s. 21

⁸ Knap K., Kříž J., Kordač J., Holcová I., Nerudová V.: Autorský zákon a předpisy související (komentář), Linde Praha a.s., Praha 1998, s. 88

⁹ Holcová I., Křestřanová V., Kříž J., Mikeš J., Pítra V., Radvanová S., Zuklínová M.: Občanské právo hmotné (Svazek III.), ASPI Publishing s.r.o., Praha 2002, s. 181

V subjektivním smyslu pod pojmem autorského práva rozumíme oprávnění, která jsou přiznaná autorovi díla.

Autorský zákon vychází z dualismu práv osobnostních a práv majetkových podobně jako vycházel zákon č. 115/1953 Sb., o právu autorském.

Osobnostní práva jako práva nemajetkové povahy, ryze spjatá s osobou autora, jsou nepřevoditelná, autor se jich nemůže vzdát. Smrtí autora tato práva zanikají, nestávají se předmětem dědictví. Jejich uplatnění není vázáno na právní nástupnictví.

Majetková práva jsou nepřevoditelná a nelze se jich vzdát. Jsou předmětem dědictví a pokud je nikdo nezdědí, nemůže se stát dílo volným, ale tato práva případnou státu.

Právní postavení autora se vyznačuje v naší právní úpravě suverénností v nakládání se svým dílem, přičemž jsou v podstatě vymezeny tyto základní znaky autorského práva:

- jde o právo náležející pouze individuálně určené osobě – autorovi, přičemž na druhé straně stojí povinnost individuálně neurčených osob zdržet se jakýchkoli neoprávněných zásahů do práv nositele autorského práva
- jde o právo nepromlčitelné, protože není právem ryze majetkovým, ale smíšeným, tzv. osobnostně-majetkovým právem k výsledkům duševní tvořivé činnosti
- předmětem je jednotlivě určený statek, který je nehmotný, ale musí být hmotně vyjádřen a to v podobě lidskými smysly vnímatelné a dále sdělitelné. Vnímatelnost se vztahuje nejen na přímé fyzikální vnímání, ale může se jednat rovněž o vnímání prostřednictvím zařízení (různé přehrávače, počítače apod.)¹⁰

V další části své práce se budu soustředit na autorovo právo udělit jiné osobě smlouvou oprávnění k výkonu práva dílo užít (licenci), protože to považuji za stěžejní bod mé diplomové práce.

¹⁰ Smejkal V.: Internet a §§§, Grada Publishing spol. s. r. o., Praha 2001, s. 33

2 Smluvní právo autorské

2.1. Pojem a předmět

Nehmotný statek, v právu autorském- autorské dílo, má tu vlastnost, že se užíváním nespotebovává a může být tak užíván opakovaně a neomezeně, a i více uživatelům současně. Smluvní právo autorské je prostředkem realizace obchodování s autorskými díly při jejich užití třetí osobou. V konkrétním případě je tímto prostředkem licenční smlouva. Při jejím uzavření nedochází ke zcizení licencovaného předmětu a ten tak může být licencován opakovaně.¹¹

Obecně může jít o výkon práv osobou odlišnou od autora, oprávněný nebo neoprávněný. Oprávněný výkon lze převádět na základě smlouvy (licence), na základě zákona (zákonné licence a volné užití díla i užití volného díla) a na základě soudního rozhodnutí. Ze zákona vykonává majetková práva např. zaměstnavatel k dílu svého zaměstnance, které bylo vytvořeno ke splnění úkolů vyplývajících z pracovního poměru, ovšem za podmínky, že neexistuje jiná dohoda.

Podle autorského zákona má autor díla, ale podobně i výkonný umělec, výrobce zvukových či zvukově obrazových záznamů, jakož i majitel dalších souvisejících práv, mimo jiné, zákonné majetkové právo své dílo užit (viz § 12 odst. 1, § 71 odst. 1, § 76 odst. 1, § 80 odst. 1, § 84 odst. 1 autorského zákona). V souladu s těmito ustanoveními autorského zákona je nositel uvedeného práva oprávněn udělit jiné osobě smlouvou oprávnění k užití díla, což se děje prostřednictvím tzv. smluvní licence (viz § 46 odst. 1 autorského zákona) Bez této smluvní licence může jiná osoba dílo užit pouze v případech stanovených autorským zákonem (viz např. volná užití § 30, úplatná zákonná licence § 72, bezúplatná zákonná licence § 31 a násl., § 92 autorského zákona)¹²

¹¹ Knap K., Kříž J., Kordač J., Holcová I., Nerudová V.: Autorský zákon a předpisy související (komentář), Linde Praha a.s., Praha 1998, s.88

¹² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 4 Tz 124/2004 NS ČR

Pod pojmem smluvní právo autorské pak rozumíme úpravu jednotlivých smluvních typů obsaženou v autorském zákoně, jde o zvláštní úpravu smluvního práva (tzv. licenční právo).

V zájmu jednoty právního řádu bylo upuštěno od předchozího spíše formálního rozlišení autorských smluv podle způsobů užití, které byly svou povahou vždy zásadně smlouvami licenčními, pouze se tak v zákoně neoznačovaly, a pro oblast autorského práva se výslovně zavedla jednotná smlouva licenční jako základní a jediný v zákoně výslovně pojmenovaný smluvní typ.¹³

Licenční smlouvy obecně představují prostředek realizace obchodování s nehmotnými statky, jako předměty občanskoprávních vztahů. Platí, že licenční smlouvou nedochází ke zcizení licencovaného předmětu, ten pak může být předmětem licence i opakovaně. Licenční smlouva je smlouvou typovou (zákonem upravenou), ne však upravenou obecně a v právních předpisech tak najdeme v různých oblastech úpravu odlišnou. V systému právní úpravy licenčních smluv tedy rozlišujeme:

- autorskoprávní smlouvu k udělení oprávnění užití autorské dílo upravenou autorským zákonem (její rozbor tvoří základ této diplomové práce); sem se řadí i smlouva nakladatelská, která představuje fakticky podtyp autorskoprávní smlouvy licenční
- licenční smlouvu k předmětům průmyslového vlastnictví upravenou v obchodním zákoníku, její použití je však vyloučeno tam kde jde o jiné duševní vlastnictví než je vlastnictví průmyslové
- licence, které nemají obchodní povahu, ale netýkají se autorských děl; je pro ně použitelná obecná úprava občanského zákoníku, v němž však licenční smlouva jako samostatný smluvní typ chybí, a jedná se proto o smlouvu nepojmenovanou¹⁴

¹³ Kříž J., Holcová I., Kordač J., Křesťanová V.: Autorský zákon a předpisy související – komentář, Linde Praha a.s., Praha, s. 153

¹⁴ Malý J. Obchod nehmotnými statky. Patenty, vynálezy, know-how, ochranné známky. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2002, s. 82

Za autorskou licenci považujeme jednoduše dílčí převod práv k autorskému dílu. Jde o převod práva nehmotný statek (autorské dílo) užívat. Licenční smlouva autorskoprávní se nevztahuje na všechny formy převodu autorských oprávnění tvořících součást obsahu autorského práva .

Předmětem autorské smlouvy mohou být jen ta oprávnění tvořící součást obsahu autorského práva, která jsou převoditelná. Jde o oprávnění, které mají určitý majetkový aspekt.

Autorovi vzniká pouze povinnost strpět zásah do svého práva jinou osobou, v rozsahu vyplývajícím ze smlouvy (§ 12 odst. 2 autorského zákona).

Poskytnutí oprávnění má povahu konstitutivního úkonu, poskytovatel zřizuje nabyvateli určité dispoziční majetkové oprávnění, které je předmětem licence. Omezení poskytovatele je však dočasné a v okamžiku zániku oprávnění (licence; z lat. licentia - volnost, svoboda a licere - dovolit) se práva poskytovatele obnoví, a to do původní podoby.

Podstata konstitutivního převodu má spočívat v tom, že majitel práva jako poskytovatel licence v rámci svého originárního výlučného práva zřizuje pouze odvozené právo k užití vymezenému tímto převodem. Zánik licenčních práv má pak za následek obnovení práv převodce v původním rozsahu¹⁵ (tzv. zásada konsolidace práva).

Rozsah oprávnění pak vyplývá z udělené licence. Autor však nemůže poskytnout oprávnění k výkonu práva dílo užit způsobem, který v době uzavření smlouvy ještě není znám (§ 46 odst. 2 autorského zákona).

Autorský zákon v ustanovení § 12 odst. 1 vyžaduje k udělení oprávnění k výkonu práva dílo užit jiné osobě formu smlouvy s tím, že bez takového oprávnění může jiná osoba dílo užit pouze v případech stanovených zákonem. Tyto případy se doktrinálně označují jako mimosmluvní užití díla.¹⁶ Jde o už zmíněné instituty užití volného díla (§ 28 odst. 1 autorského zákona), volné užití díla (§ 30 autorského zákona) a zákonné licence. Výjimky a omezení u volného užití (nově zákon upravuje mimo obecného vymezení volného užití i rozmnožování na papír nebo podklad podobný a

¹⁵ Knap, K., Kunz, O., Oporová, M. Práva k nehmotným statkům, Praha: Codex, 1994, s. 29.

¹⁶ Kříž J., Holcová I., Kordač J., Křesťanová V.: Autorský zákon a předpisy související, komentář, Linde Praha a. s., Praha 2001, s. 114

užití díla v souvislosti s předvedením či opravou) a zákonných licenci je možné uplatnit pouze ve zvláštních případech stanovených autorským zákonem. I tak jde o výrazný zásah do práv autora rozhodovat o osobě uživatele. Proto takové užití díla nesmí být v rozporu s běžným způsobem užití a ani jím nesmí být nepřiměřeně dotčeny oprávněné zájmy autora (§ 29 odst. 1 autorského zákona). S výjimkami stanovenými v § 29 odst. 2 autorského zákona se volná užití a zákonné licence vztahují pouze na dílo zveřejněné.

Podstatou zákonných licencí je užití cizího díla na základě zákonného povolení. Možnost takového užití pak nezávisí na vůli autora, nýbrž vyplývá přímo ze zákona. Obvykle jsou tyto zákonné licence bezplatné, nemusí to tak být ale vždy. Za zmínku stojí i proto, že novela autorského zákona jednotlivé zákonné licence nově upravila a přidala nové možnosti mimosmluvního užití. Jmenovitě jde o:

- citaci (§ 31)
- propagaci výstavy uměleckých děl a jejich prodej (§ 32)
- užití díla umístěného na veřejném prostranství (§ 33)
- úřední a zpravodajské licence (§ 34)
- užití díla v rámci občanských či náboženských obřadů nebo v rámci úředních akcí pořádaných orgány veřejné správy, v rámci školních představení a užití díla školního (§ 35)
- omezení práva autorského k dílu soubornému (§ 36)
- knihovní licence (§ 37)
- licence pro zdravotně postižené (§ 38)
- licence pro dočasné rozmnožení (§ 38a)
- licence pro fotografickou podobiznu (§ 38b)
- nepodstatné vedlejší užití díla (§ 38c)
- licence k dílům užitého umění a dílům architektonickým (§38d)
- licence pro sociální zařízení (§ 38e)
- užití originálu nebo rozmnoženiny díla výtvarného, fotografie nebo díla vyjádřeného postupem podobným fotografii jeho vystavením (§ 39)

Zákonnými licencemi stát dovoluje komukoli (veřejnosti) určitým vymezeným způsobem využívat cizí duševní vlastnictví i proti vůli jeho vlastníka.¹⁷ Jde o zásah do subjektivního práva autora díla rozhodovat o osobě uživatele. Podle mého názoru je

¹⁷ Telec I.: Přehled práva duševního vlastnictví I, Doplněk, Brno 2002, s. 100

proto nutné, aby takové zásahy byly vykládány přísně restriktivně, ve smyslu příslušných zákonných ustanovení.

2.2. Prameny smluvního práva autorského

Základním pramenem smluvního práva autorského je zákon č.121/2000 Sb., autorský zákon, který je ve vztahu k občanskému zákoníku normou speciální. Autorský zákon obsahuje úpravu typové licenční smlouvy včetně ustanovení vztahujících se ke smlouvě podlicenční a úpravu zvláštního podtypu této smlouvy a to smlouvy nakladatelské. Občanský zákoník (zákon č. 40/1964 Sb.) tak platí v tomto případě podpůrně.

Legální prameny licenčních smluvních typů nejsou vyčerpány pouze autorským zákonem. Autorský zákon, jako jeden z „obyčejných“ zákonů, představuje pouze dílčí uzákonění smluvní svobody. Smluvní svoboda jako taková pozitivněprávně vyplývá z čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod¹⁸ (usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb.) a čl. 2 odst. 4 Ústavy České republiky (zákon č. 1/1993 Sb.), podle něhož může každý občan činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá. Na autorské právo se pak vztahuje článek 34 odst. 1 Listiny, podle něhož jsou práva k výsledkům tvůrčí duševní činnosti chráněna zákonem.

Za pramen je třeba považovat zákon č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže, i vyhlášky Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže, kterými jsou povolené výjimky ze zákazu dohod narušujících hospodářskou soutěž.

Pro smluvní vztahy s mezinárodním prvkem je určující kolizní norma českého práva, zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů.

Je potřeba upozornit i na normy práva mezinárodního, předně na mnohostranné úmluvy o právu autorském a právech souvisejících. Jde zejména o Bernskou úmluvu o

¹⁸ Telec I.: Přehled práva duševního vlastnictví 1, Doplněk, Brno 2002, s. 113

ochraně literárních a uměleckých děl, Mezinárodní úmluvu o ochraně výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a televizních a rozhlasových organizací („Římská úmluva“) a o Dohodu o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví („Dohoda TRIPS“).

Významný je pochopitelně i vliv evropského komunitárního práva na tvorbu tuzemských norem. V této oblasti byla v procesu harmonizace naši právní úpravy s právní úpravou Společenství přijata řada směrnic: o právní ochraně počítačových programů (91/250/EHS), o harmonizaci ochranné doby práva autorského a některých práv souvisejících s právem autorským (93/98/EHS), o harmonizaci některých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti (2001/29/ES), o právu na opětný prodej ve prospěch autora originálu uměleckého díla (2001/84/ES), o vymáhání práv duševního vlastnictví (2004/48/ES) a mnoho dalších.

2.3. Základní zásady

Smluvní právo autorské, jak jsem už podotkl, náleží do odvětví práva soukromého. Mimo zásad, které jsou vlastní samotnému autorskému právu a jsou tak pro ně příznačné, dopadají na tuto oblast také zásady obecného soukromého práva. Jde o základní principy, které vyplývají především z platnosti práv přirozených. I principy však mají své meze, které jsou stanovené právem objektivním. Proto se u řady zásad střetáváme s četnými výjimkami, a není tomu jinak ani ve smluvním právu autorském.

Mají význam normativní, výkladový a jsou vodítkem při aplikaci právní normy na konkrétní případ. Některé jsou přímo zakotvené v právních normách, jiné z nich vyplývají a je možné je dovodit z právního řádu jako celku.

Základní charakteristickou zásadou soukromého práva je zásada rovnosti účastníků, která je výrazem nejen rovnosti občanské, ale in concreto především ekonomických tržních vztahů.¹⁹

¹⁹ Knapp V., Knappová M., Švestka J., Dvořák J., Macková A., Mikeš J., Radvanová S.: Občanské právo hmotné (Svazek I.), Codex, Praha 1997, s. 49

Zásada rovnosti účastníků implikuje autonomii vůle účastníků, která je rovněž charakteristická pro soukromé právo (soukromá – privátní autonomie). Autonomie vůle znamená, že je na vůli, a tedy uvážení, iniciativě a rozhodnutí samotného subjektu, zda v souladu s tím, že každý může činit, co není zákonem zakázáno, na sebe vezme nějakou povinnost, resp. zda se stane subjektem práva a jakého.²⁰ Určitou výjimku představuje kontraktační povinnost kolektivního správce podle § 100 odst. 1 písm.) h autorského zákona. Příslušný kolektivní správce je povinen mimo jiné uzavírat s uživateli předmětů ochrany, nebo s osobami povinnými platit odměny podle tohoto zákona, za přiměřených a rovných podmínek smlouvy. Kolektivní správce je povinen uzavírat tyto smlouvy s péčí řádného hospodáře. Jedná se o smlouvy, kterými se pro uživatele poskytuje oprávnění k výkonu práva užít předmět ochrany, stanovující výši a způsob placení odměn, atd.

Kontraktační povinnost kolektivní správce nemá, bylo-li by podle ustanovení § 101 odst. 3 autorského zákona uzavření smlouvy v rozporu s oprávněnými společnými zájmy nositelů práv, nebo jde-li o návrh na uzavření smlouvy, kterou má být poskytnuto oprávnění vztahující se k předmětu ochrany jednotlivě určenému, stejně tak bylo-li by uzavření smlouvy v rozporu s oprávněnými zájmy nositele práv k takovému předmětu ochrany.²¹

V soukromém právu se uplatňují i obecné zásady právní, které dopadají zejména na smluvní právo – *pacta sunt servanda* (z této zásady vyplývá, že porušení smlouvy je porušením práva), ochrana dobré víry, *neminem leadere* a jiné.

Jednotlivé zásady vlastní smluvnímu právu autorskému můžeme najít v jednotlivých ustanoveních autorského zákona, zejména:

- jednotnost licenční smlouvy

- úplatnost licence (v zájmu zachování principu smluvní volnosti se připouští ve výjimečných případech bezúplatnost, ust. § 49 odst. 2 autorského zákona, čímž se

²⁰ Knapp V., Knappová M., Švestka J., Dvořák J., Macková A., Mikeš J., Radvanová S.: *Občanské právo hmotné (Svazek I.)*, Codex, Praha 1997, s. 49

²¹ 5 Tdo 156/2005

odstraňuje dosavadní právní nemožnost uzavřít při shodné vůli smluvních stran smlouvu, kterou se poskytuje oprávnění k užití díla bezúplatně²²)

- zákaz vzdání se práva, které teprve v budoucnu vznikne (autor nemůže poskytnout oprávnění k výkonu práva dílo užit způsobem, který v době uzavření smlouvy ještě není znám, § 46 odst. 2 autorského zákona)

- povinnost využití licence (ledaže je ve smlouvě sjednáno jinak, § 46 odst. 3 autorského zákona)

- ochrana slabší strany (§ 46 odst. 2,3, § 49 odst. 6 autorského zákona)

- ochrana investice; jde o zásadu, která chrání nabyvatele licence a je upravena v autorském zákoně v ustanoveních o zaměstnaneckém díle (podstatou je institut práva výkonu majetkových práv zaměstnavatele, resp. objednatele, jakož i vyvratitelná domněnka legality určitých zásahů do osobnostních práv autora zaměstnaneckého díla)

- zákaz změn licencovaného předmětu (§ 51 autorského zákona, omezení nabyvatele licence)

- osobní vázanost licence (§ 48 autorského zákona); poskytnutím podlicence nabyvatelem třetí osobě musí být smluvně sjednáno a postoupení licence je možné jenom s písemným souhlasem autora.

Můžeme sem zařadit i zásadu aplikovanou v § 46 odst. 4 autorského zákona, a to neformálnost právních úkonů. Z této zásady je učiněna výjimka v případě smluv výhradních (vyžaduje se písemná forma), a to za účelem zvýšení právní jistoty stran v případě, kdy dochází k omezení resp. vzniku práv a povinností ve větším resp. významnějším rozsahu. Nutno ovšem zdůraznit, a to platí zejména pro hospodářsky velmi významné prostředí informačních systémů, že je vhodné, aby jakákoli licenční

²² Kříž J., Holcová I., Kordač J., Křesťanová V.: Autorský zákon a předpisy související – komentář, Linde Praha a.s., Praha, s. 155

smlouva, a to i „obyčejná“ smlouva o poskytnutí práva dílo užívat, měla písemnou formu, i když to podle zákona není nezbytné.²³

3. Licenční autorskoprávní smlouva

3.1 Vymezení licenční smlouvy

Licenční smlouva je upravena autorským zákonem v šestém díle nazvaném Úprava smluvních typů spolu se smlouvou nakladatelskou a smlouvou podlicenční.

Licenční smlouvou autor poskytuje nabyvateli oprávnění k výkonu práva dílo užit (licenci) k jednotlivým způsobům nebo ke všem způsobům užití, v rozsahu omezeném nebo neomezeném, a nabyvatel se zavazuje poskytnout autorovi odměnu (§ 46 odst. 1 autorského zákona), s výjimkou bezplatnosti v § 49 odst. 2 autorského zákona.

V uvedeném ustanovení jsou vymezeny **podstatné náležitosti** licenční smlouvy. Jde o náležitosti smluv, které představují takové části jejich obsahu, které právní úkon charakterizují, či je právně identifikují a zároveň dostatečně odlišují (diferencují) od jiných smluv. Takovými náležitostmi jsou u licenční smlouvy podle autorského zákona:

- způsob užití (jednotlivé způsoby užití, resp. všechny způsoby užití), § 13 a násl. autorského zákona
- rozsah užití (zejména co do množství, místa a času)
- odměna za licenci, nebo ujednání o bezplatnosti licence, které znamená smluvní výjimku ze zásady úplatnosti licenčních smluv

Je nutné k tomu připočít jako povinnou část licenční smlouvy i vymezení předmětu licence a tedy přesnou identifikaci autorského díla. Jednotlivými obsahovými složkami licenčních smluv se detailněji zabývám v dalších částech práce.

²³ Smejkal V.: Internet a §§§, Grada Publishing spol. s. r. o., Praha 2001, s. 55

Stojí za zmínku, že úprava podle z. č. 35/1965 Sb., autorský zákon, byla z hlediska podstatných náležitostí licenční smlouvy přísnější a vyžadovala ve smlouvě o šíření díla, mimo jiné sjednat způsob a rozsah šíření díla, čas, kdy se tak stane, autorskou odměnu, součinnost autora, dobu, na kterou je smlouva sjednána a závazek uživatele, že šíření díla provede na svůj účet (§ 22 z. č. 35/1965 Sb.). Tyto obsahové náležitosti smlouvy o šíření díla byly obligatorní a jich nedostatek měl za následek neplatnost smlouvy.

Za autorskou licenci považujeme jednoduše dílčí převod práv k autorskému dílu. Jde o převod práva nehmotný statek (autorské dílo) užívat.

V právní úpravě jednotného a základního smluvního typu licenční smlouvy je v autorském zákoně posílené postavení autora jako slabší strany a zákon pak v případě neexistence smluvní úpravy stanoví úpravu pro autora výhodnější, odlišná úprava musí být výslovně ve smlouvě zapracována.

Koncepce licenční smlouvy vychází z principu smluvní svobody, který jde ruku v ruce s principem smluvní jistoty stran. Nelze však říci, že je tato svoboda bezbřehá, smluvní právo je založené na nemožnosti translativního převodu práva autorského a zajišťuje tak autorovi návrat poskytnutého oprávnění, pokud strana, která takové oprávnění získá, zanikne bez právního nástupce.²⁴

Licenční smlouva podle autorského zákona se vztahuje zásadně jenom na předměty autorského práva (na autorská díla) tak, jak je vymezuje autorský zákon. Dílem je v smyslu ustanovení § 2 odst. 1 autorského zákona dílo literární a jiné dílo umělecké a dílo vědecké, které je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora a je vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě včetně podoby elektronické, trvale nebo dočasně, bez ohledu na jeho rozsah, účel nebo význam. Zákon dále ve zmiňovaném ustanovení demonstrativně uvádí, co je třeba zejména za dílo považovat.

Mimo podstatné náležitosti autorskopravní licenční smlouvy může licenční smlouva obsahovat i **náležitosti obvyklé a nahodilé**.

Autorský zákon v ustanovení § 46 a násl. upravuje licenční smlouvu jako základní a jednotný smluvní typ. Jde o změnu oproti původní úpravě, která rozeznávala

²⁴ viz důvodová zpráva k autorskému zákonu

smlouvy podle způsobu užití, i tak však šlo o smlouvy svou povahou licenční. Zákon č. 35/1965 Sb. na rozdíl od současné úpravy upravoval i smlouvu o vytvoření díla (§ 27). Ta se nyní řídí úpravou obsaženou v občanském zákoníku nebo obchodním zákoníku. Autorský zákon obsahuje pouze související ustanovení, která se uplatní tehdy, když smluvní vztah mezi autorem a objednatelem podléhá režimu občanského zákoníku. Jedná se o ustanovení § 61 autorského zákona (dílo vytvořené na objednávku a soutěžní dílo), podle něhož může objednatel dílo využít pouze k účelu vyplývajícímu se smlouvy. K využití autorského díla nad rámec takového účelu je oprávněn pouze na základě licenční smlouvy. Podle některých autorů lze toto ustanovení vztáhnout pouze na ty případy, kdy smlouvu o dílo uzavírá na straně zhotovitele přímo autor, pokud je zhotovitelem osoba od autora odlišná, nelze podle nich ustanovení § 61 autorského zákona užít.²⁵

Úpravu licenční smlouvy podle obchodního zákoníku (§ 508 a násl. obchodního zákoníku) nelze pro předměty autorsko právní ochrany použít, neboť tato úprava se vztahuje pouze na předměty duševního vlastnictví průmyslového. Volbu obchodního zákoníku (tj. uplatnění obecných ustanovení) pro licenční vztahy k autorskému dílu lze dovozovat z § 261 odst. 6 obchodního zákoníku. I když ustanovení výslovně zmiňuje pouze občanský zákoník, je třeba jej pro tyto účely pojímat v širším slova smyslu včetně zákonů podle § 1 odst. 3.²⁶

²⁵ Jan Kříž, Irena Holcová, Jiří Korda, Veronika Křesťanová: Autorský zákon a předpisy související – komentář, Linde Praha, a.s., Praha 2001, str.166

²⁶ Holcová I., Křesťanová V., Kříž J., Mikeš J., Pítra V., Radvanová S., Zuklínová M.: Občanské právo hmotné (Svazek III.), ASPI Publishing s.r.o., Praha 2002, s. 224

3.2 Jednotlivé typy smluv podle charakteru udělené licence

3.2.1 Licenční smlouvy individuální, kolektivní a hromadné

Pro oblast práva autorského a práv souvisejících je příznačné, že licenční smlouvy bývají různého druhu podle povahy stran, resp. povahy licence. Podle povahy stran rozeznáváme licenční smlouvy individuální, kolektivní a hromadné.

Licenční smlouvy individuální jsou sjednané tak, že na jedné straně, obvykle na straně nabyvatele, stojí jedna osoba; například licenční smlouva mezi kolektivním správcem autorských práv k hudebním dílům, na jedné straně, a jednotlivým pořadatelem společenského plesu, na druhé straně. Kolektivní licenční smlouvy vznikají při kolektivní správě práv. Uzavírány bývají mezi kolektivním správcem práv, na straně jedné, a právnickou osobou, která sdružuje uživatele, na straně druhé. Ona „kolektivnost“ vyplývá korporativně z četnosti dotčených osob na té, nebo druhé straně, ať se již jedná o:

- četnost majitelů práv, nebo o
- četnost uživatelů ideálních statků²⁷

Hromadné smlouvy mohou být pro svou povahu i smlouvami kolektivními. Podle autorského zákona (§ 101 odst. 1) je hromadnou smlouvou poskytnutí oprávnění k výkonu práva k hromadně určeným předmětům ochrany. I když jde u licenčních smluv kolektivních i hromadných o smlouvy zásadně nevýhradní, vyžaduje zákon po formální stránce písemnou formu, obdobně jako je tomu u licenční smlouvy výhradní. Jak jsem se už zmínil, jde v autorském právu o výjimku ze zásady neformálnosti právních úkonů.

Smlouvám kolektivním se věnuji v samostatném oddíle v rámci této kapitoly.

²⁷ Telec I.: Přehled práva duševního vlastnictví 1, Doplněk, Brno 2002, s. 115

3. 2. 2 Licence výhradní a nevýhradní

Z ustanovení autorského zákona § 47 odst. 1 vyplývá, že licence může být poskytnuta jako licence výhradní nebo licence nevýhradní, nestanoví-li zvláštní právní předpis jinak. Výhradností rozumíme exkluzivitu licence jako smlouvy mezi autorem, resp. poskytovatelem licence a nabyvatelem licence. Tato exkluzivita spočívá v zákazu autora poskytnout licenci třetí osobě (§ 47 odst. 2 autorského zákona).

Výhradnost licence může být sjednaná jako úplná a v takovém případě se autor musí zdržet jednání, kterým by užil dílo způsobem, ke kterému udělil licenci (§ 47 odst. 2 autorského zákona). Uvedené ustanovení je však dispozitivní a tak není vyloučeno, aby si strany pro tenhle případ sjednali úpravu odlišnou, pak by šlo o neúplnou licenci výhradní (výhradnost omezená ve prospěch autora).

Udělí-li autor přes existenci výhradní licence další licenci, bude tato další licence neplatná (absolutní povaha účinků licenční smlouvy). Bude-li naopak po nevýhradní licenci sjednána licence výhradní, budou obě smlouvy platné; nabyvatel pozdější licence, tedy licence výhradní bude povinen strpět předchozí licenci nevýhradní.²⁸

V případě, že ze smlouvy nevyplývá, o jaký typ licence jde, má se za to, že licence je sjednána jako nevýhradní. Autor je tak nadále oprávněn k výkonu práva užít dílo způsobem, ke kterému licenci udělil, jakož i poskytnout licenci třetím osobám (§ 47 odst. 3 autorského zákona).

Na rozdíl od předchozí právní úpravy, kdy opakované poskytnutí výhradního oprávnění k užití, popř. nevýhradního v době trvání výhradního oprávnění jiného, bylo pouze porušením relativních závazkových vztahů, spojuje stávající právní úprava s případem, kdy autor poskytne třetí osobě (výhradní či nevýhradní) licenci v době, kdy trvá výhradní licence nabyvatele k témuž způsobu užití, absolutní neplatnost smlouvy, ledaže by s udělením takové licence držitel výhradní licence souhlasil.²⁹ Podle dikce zákona by musel být souhlas s takovou smlouvou udělen písemně (§ 47 odst. 5 autorského zákona).

²⁸ Holcová, I., Křesťanová, V., Voborník, M.: Ochrana autorského práva. Olomouc 2005, s. 27

²⁹ Kříž J., Holcová I., Kordač J., Křesťanová V.: Autorský zákon a předpisy související – komentář, Linde Praha a.s., Praha, s. 157

3. 2. 3 Licence omezená a neomezená

Licence může být omezena na jednotlivé způsoby užití díla nebo poskytnuta jako licence neomezená, tedy k veškerým způsobům užití. Co se rozumí právem dílo užit vymezuje autorský zákon v třetím oddíle nazvaném majetková práva. Právem dílo užit (§ 12 odst. 4 autorského zákona) je

- a) právo na rozmnožování díla
- b) právo na rozšiřování originálu nebo rozmnoženiny díla
- c) právo na pronájem originálu nebo rozmnoženiny díla
- d) právo na půjčování originálu nebo rozmnoženiny díla
- e) právo na vystavování originálu nebo rozmnoženiny díla
- f) právo na sdělování díla veřejnosti, zejména
 1. právo na provozování díla živě nebo ze záznamu a právo na přenos provozování díla
 2. právo na vysílání díla rozhlasem či televizí
 3. právo na přenos rozhlasového či televizního vysílání díla
 4. právo na provozování rozhlasového či televizního vysílání díla

Výčet způsobu užití díla je však demonstrativní a dílo je tak možné užit i jiným způsobem. Co se rozumí jednotlivým právem užit dílo je dále vyjádřeno v ustanovení § 13 a násl. autorského zákona.

Jednotlivé způsoby užití mohou být omezeny rozsahem, zejména co do množství, místa nebo času (§ 50 odst. 1 autorského zákona). Způsob a rozsah užití nemusí být nutně ve smlouvě vymezen. Zákon upravuje pro tento případ zákonnou domněnku (§ 50 odst. 2 – 5 autorského zákona), a to vyvratitelnou. Pokud z licenční smlouvy není zřejmý rozsah a způsob užití, má se za to, že licence byla poskytnuta k takovým způsobům užití a v takovém rozsahu, jak je to nutné k dosažení účelu smlouvy.

Nestanoví-li smlouva nebo nevyplývá-li z jejího účelu jinak, má se za to, že (§ 50 odst. 3 autorského zákona)

- a) územní rozsah licence je omezen na území České republiky,
- b) časový rozsah licence je omezen na dobu obvyklou u daného druhu díla a způsobu užití, nikoliv však na dobu delší než jeden rok od poskytnutí licence, a má-li být dílo odevzdáno až po poskytnutí licence, tak od takového odevzdání
- c) množství rozsah licence je omezen na množství, které je obvyklé u daného druhu díla a způsobu užití

Dále platí, že licence k rozmnožování díla zahrnuje i licenci k rozšiřování takto zhotovených rozmnoženin a zahrnuje i oprávnění k pořízení rozmnoženin přímých i nepřímých, trvalých i dočasných, vcelku nebo zčásti, jakýmkoli prostředky a v jakékoli formě, a pokud jde o rozmnoženiny v elektronické formě, jak ve spojení on-line, tak i off-line (§ 50 odst. 5 a 6 autorského zákona). Nelze opomenout, že ustanovení týkající se omezení licence jsou dispozitivní a stanoví sice ve smyslu zákona úpravu pro autora příznivější, není však vyloučena odchýlná smluvní úprava.

Omezení licence se týká i povinnosti, kterou autorský zákon v dispozitivním ustanovení § 51 ukládá nabyvateli a zakazuje mu upravit či jinak měnit dílo, jeho název nebo označení autora. To však nedopadá na případ, kdy jde o takovou úpravu či jinou změnu díla nebo jeho názvu, u které lze spravedlivě očekávat, že by k ní autor vzhledem k okolnostem užití svolil. I tak nemůže dojít k změnám, pokud si autor vyhradil svolení i k takovým změnám a nabyvateli je taková výhrada známa.

I v rámci neomezené licence však autor nemůže poskytnout oprávnění k výkonu práv kolektivně spravovaných, neboť v těchto případech není povolen individuální výkon (§ 95 odst. 2 autorského zákona). Pokud by smlouva takové omezení neobsahovala, bude v této části neplatná. Jde-li o práva dobrovolně kolektivně spravovaná (smluvní), nebude mít poskytnutí oprávnění kolektivně spravovaného za následek neplatnost, nýbrž půjde pouze o porušení závazku autora vůči kolektivnímu správci.³⁰

³⁰ Holcová I., Křesťanová V., Kříž J., Mikeš J., Pítra V., Radvanová S., Zuklínová M.: Občanské právo hmotné (Svazek III.), ASPI Publishing s.r.o., Praha 2002, s. 224

3. 2. 4 Licence opravňující a zavazující

Ustanovení § 46 odst. 3 autorského zákona stanoví nabyvateli oprávnění povinnost licenci využít. Představuje tak určitý ochranný prvek zájmů autora jako hospodářsky slabší strany. Uvedené ustanovení je však dispozitivní a umožňuje tak smluvním stranám se od něho odchýlit, v takovém případě by šlo o smlouvu opravňující.

V případě, že nabyvatel svou povinnost využít licenci nesplní řádně a včas, například dílo nevydá nebo neodvysílá, jak se zavázal, má poskytovatel právo odstoupit od licenční smlouvy. Nárok na smlouvenou odměnu mu přitom zůstává zachován (§ 53 odst. 7 autorského zákona).³¹

Podrobněji k možnostem odstoupení od smlouvy z důvodu porušení zavazující licence viz níže v oddíle 3. 6. 2.

3. 3 Strany licenční smlouvy a jejich postavení, uzavírání licenční smlouvy

Subjektem licenční smlouvy na straně poskytovatele, oprávněný k výkonu práva je autor, popř. jeho dědic, či osoba, které zákon svěřuje výkon práva (vykonavatel). V případech, kdy svolení uděluje jako zástupce kolektivní správce, je subjektem tento kolektivní správce, neboť ze zákona vystupuje jako nepřímý zástupce; půjde-li o zástupce přímého (zákonného, smluvního), zůstane subjektem zastoupený.³²

Podle kogentního ustanovení § 5 autorského zákona je autorem fyzická osoba, která dílo vytvořila. Autor je tak originárním subjektem práva autorského, přičemž osoba právnická může být pouze odvozeným subjektem autorského práva.

Osoba právnická či jiná osoba odlišná od autora však může nabyt ze zákona oprávnění k výkonu majetkových práv včetně práva dílo užít (jako je tomu u děl

³¹ Telec I.: Přehled práva duševního vlastnictví 1, Doplněk, Brno 2002, s. 147

³² Kříž J., Holcová I., Kordač J., Křesťanová V.: Autorský zákon a předpisy související, komentář, Linde Praha a. s., Praha 2001, s. 141

zaměstnaneckých či v některých případech u děl vytvořených na objednávku, či děl kolektivních), anebo může získat oprávnění k výkonu práva dílo užít, a to nejčastěji smluvně, nebo ve výjimečných případech ze zákona (mimosmluvní instituty užití).³³

Autorem díla souborného je fyzická osoba, která jej tvůrčím způsobem vybrala nebo uspořádala, tím však nejsou dotčena práva autorů děl do souboru zařazených (§ 5 odst. 2 autorského zákona). Zvláštní je ustanovení o autorovi audiovizuálního díla, za něhož se považuje jeho režisér.

K vytvoření díla zákon nevyžaduje žádnou zvláštní vlastnost na straně autora. Nemusí tudíž být ani způsobilý k právním úkonům. Postačí, že dílo osobně vytvořil faktickou činností. Způsobilost k právním úkonům však autor nutně musí mít při nakládání s dílem, protože podle ustanovení § 38 odst. 1 občanského zákoníku je neplatný právní úkon, pokud ten, kdo jej učinil, nemá způsobilost k právním úkonům. Při udělení licence by tak musel být autor nutně zastoupen.

Autor díla je chráněn od okamžiku vzniku díla, kdy je dílo vyjádřené v jakékoli objektivně vnímatelné podobě (§ 9 odst. 1 autorského zákona).

Ohledně počítačových programů platí obdobné, jak shora uvedeno. Osobní i majetková práva k počítačovému programu náleží autorovi, tzn. fyzické osobě, která program vytvořila. Samozřejmě není vyloučeno ani spoluautorství, pokud jsou splněny podmínky §8 autorského zákona, v takovém případě přísluší autorské právo „všem spoluautorům společně a nerozdílně“. Autorem tak nemůže být nikdy právnická osoba a z toho důvodu také nemůže mít ani osobnostní práva k počítačovému programu. Na druhou stranu však může být vykonavatelem majetkových autorských práv.³⁴

Subjektem na straně nabyvatele licence pak může být jak fyzická osoba, tak právnická osoba, včetně státu.

Zvláštní omezení obsahovalo ustanovení § 19 odst. 3 zákona č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých, když podle něj právo dílo užít jeho uvedením na veřejnost mohlo být převedeno jen na osobu, která byla oprávněna příslušným způsobem dílo na veřejnost uvádět. V případě, kdy pak došlo k poskytnutí oprávnění subjektu, který k smluvně vymezenému způsobu veřejného užití díla

³³ Kříž J., Holcová I., Kordač J., Křest'ánová V.: Autorský zákon a předpisy související, komentář, Linde Praha a. s., Praha 2001, s. 62

³⁴ Aujezdský J.: Licenční smlouva k software, Daně a právo 3/2004, s. 55

oprávnění neměl, bylo toto poskytnutí ve smyslu ustanovení § 39 občanského zákoníku neplatné pro rozpor se zákonem.

Zůstává připomenout, že nabytí autorská práva může i stát, jde však pochopitelně jen o práva majetková, ta mohou být podle ustanovení § 26 odst. 2 autorského zákona předmětem dědictví. V případě, že majetková práva autorská zdědí stát, resp. případnou státu, jsou tato práva vykonávaná Státním fondem kultury České republiky nebo Státním fondem České republiky pro podporu a rozvoj kinematografie, jde-li o díla audiovizuální (§ 26 odst. 2; věta druhá autorského zákona).

Jak jsem se již zmínil, stávající právní úprava straní autorovi díla a jeho vyjednávací pozice je tak při neexistenci smluvní odchylky posílena.

K platnému uzavření smlouvy je nutné splnit náležitosti stanovené občanským zákoníkem pro proces uzavírání smluv. Je tedy nezbytné, aby jedna strana učinila nabídku (adresovaný návrh na uzavření smlouvy) a druhá strana tuto nabídku akceptovala v plné šíři s tím, že tato akceptace druhé strany musí být doručena zpět první straně (viz ustanovení § 43c odst. 2 občanského zákoníku).³⁵

Návrh na uzavření smlouvy může být však (§ 46 odst. 6 autorského zákona) přijat i bez vyrozumění navrhovatele a to provedením určitého úkonu, pokud to je s přihlédnutím k obsahu návrhu nebo praxi, kterou strany mezi sebou zavedly, nebo ke zvyklostem možné („instalací, kopírováním nebo každým jiným použitím produktu uživatel potvrzuje, že souhlasí s podmínkami smlouvy a licenčními podmínkami a je jimi vázán“; napr. licenční podmínky pro uživatele ASPI). Jde o úpravu speciální k obecné úpravě uzavírání smluv podle § 43 a násl. občanského zákoníku. Speciální úprava licenční smlouvy na užití předmětů ochrany podle práva autorského vyplývá ze specifického prostředí internetu, které umožňuje sjednávání smluv prostřednictvím prostředků komunikace na dálku neumožňujících individuální jednání. Sjednávání smluv upraveným způsobem se týká nejen oprávněného užití volně šiřitelných počítačových programů zpřístupněných se zdrojovým kódem, ale též děl hudebních, literárních apod.³⁶ Autorský zákon pak v uvedeném ustanovení uvádí, že přijetí návrhu je v tomto případě účinné v okamžiku provedení příslušného úkonu.

³⁵ Aujezdský J.: Licenční smlouva k software, Daně a právo 3/2004, s. 55

³⁶ důvodová zpráva k změně zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění zákona č. 81/2005 Sb., 2005

I když je smluvní právo autorské založené na zásadě neformálnosti (viz zásady autorského práva), zákon v určitých případech stanoví z této zásady výjimky. Při uzavření smlouvy je důležité, aby strany dodržely formu předepsanou zákonem.

Autorský zákon vyžaduje předně písemnou formu u licenčních smluv výhradních. Smyslem této výjimky je kromě ochrany dobré víry třetích osob i usnadnění právního postavení nabyvatele exkluzivní licence, v případě právní ochrany před neoprávněným zásahem do jeho oprávnění. V případě ohrožení nebo porušení smluvně nebo zákonem nabytého výhradního oprávnění se může osoba, které autor takové oprávnění udělil nebo vyplývá-li takové oprávnění ze zákona, domáhat nároků podle § 40 odst. 1 písm. b) až d) a odst. 3 a 4 autorského zákona. Platí, že právo domáhat se uvedených nároků je přiznané jen takto oprávněné osobě, přičemž právo autora domáhat se ostatních nároků zůstává nedotčeno (§ 41 autorského zákona).

Jde o uvedené nároky:

- zákaz ohrožení svého práva, včetně hrozícího opakování nebo neoprávněného zásahu do svého práva
- právo na sdělení údajů o způsobu a rozsahu neoprávněného užití
- odstranění následků zásahů do práva
- v případě, že bude návrhu vyhověno, může soud přiznat v rozsudku právo na uveřejnění rozsudku na náklady účastníka, který ve sporu neuspěl, a podle okolností určit i rozsah, formu a způsob uveřejnění (§ 40 odst. 3 autorského zákona)
- právo na náhradu škody a na vydání bezdůvodného obohacení; zvláštní úprava bezdůvodného obohacení činí v případě neoprávněného nakládání s dílem až dvojnásobek odměny, která by byla za získání takové licence obvyklá (§ 40 odst. 4 autorského zákona)

Písemnou formu pak autorský zákon dále vyžaduje u licenční smlouvy kolektivní (ustanovení § 101 odst. 5 autorského zákona) a licenční smlouvy hromadné (ustanovení § 101 odst. 1 autorského zákona).

Zůstává dodat, že nedostatek požadované formy právního úkonu je sankcionován neplatností, a to v případě formy stanovené zákonem neplatností absolutní, v případě formy dohodnuté relativní (§ 40a občanského zákoníku). Naproti

tomu pouhý nedostatek formy právního úkonu, na jehož základě došlo k poskytnutí plnění, nemá za následek, že nabytí onoho poskytnutého plnění by mělo být považováno za bezdůvodné obohacení, byť jde o právní úkon neplatný.³⁷ Jde o dluh neplatný jenom pro nedostatek formy.

I pro autorské smlouvy platí ustanovení § 35 odst. 2 a 3 občanského zákoníku. Podle těchto ustanovení je třeba právní úkony vyjádřené slovy vykládat nejen podle jejich jazykového vyjádření, ale zejména též podle vůle toho, kde právní úkon učinil, není-li tato vůle v rozporu s jazykovým projevem. Právní úkony vyjádřené jinak než slovy se vykládají podle toho, co použitý způsob vyjádření znamená, přitom se přihlíží k vůli toho, kdo právní úkon učinil a chrání se dobrá vůle toho, komu byl právní úkon určen.³⁸

Nově upravuje autorský zákon i veřejný návrh na uzavření smlouvy, směřuje-li projev vůle uzavřít smlouvu vůči neurčitému okruhu osob (§ 46 odst. 5 autorského zákona).

3. 4. Poskytnutí oprávnění třetí osobě

Mimo nabyvatele může být licence využita třetí osobou (nejde-li o případ licence nevýhradní) pomocí právních institutů upravených v § 48 autorského zákona. Jedná se o podlicenci a postoupení (tzv. cesse).

Ustanovení § 48 je výrazem osobnostně právní povahy díla, ze které vyplývá autorův zájem rozhodovat o osobě uživatele. Z toho důvodu je nabyvateli licence povoleno poskytnutí podlicence, jakož i postoupení licence pouze se souhlasem autora. Tento princip je v zájmu jednotnosti právního řádu prolomen pouze v případě prodeje podniku.³⁹ Rovněž se souhlas nevyžaduje při prodeji části podniku, která tvoří

³⁷ Holub M. a kolektiv autorů: Občanský zákoník, komentář (1. svazek), Linde Praha a. s., Praha 2002, s. 170

³⁸ Kříž J., Holcová I., Kordač J., Křesťanová V.: Autorský zákon a předpisy související – komentář, Linde Praha a. s., Praha 2001, s. 142

³⁹ viz důvodová správa k autorskému zákonu (z. č. 121/2000 Sb.)

samostatnou organizační složku, není-li sjednáno jinak (§ 48 odst. 3 autorského zákona).

Zákon výslovně stanoví, je-li tak sjednáno ve smlouvě, že nabyvatel může oprávnění tvořící součást licence zcela nebo z části poskytnout třetí osobě (§ 48 odst. 1 autorského zákona). Poskytnutí **podlicence** je tak spjata s ujednáním stran obsaženým ve smlouvě, zpravidla v licenční smlouvě. Zákon výslovně stanoví, že formou podlicence lze poskytnout:

- všechna licenční oprávnění, nebo
- některá licenční oprávnění

Nikdy však nelze podlicencí poskytnout více, než kolik nabyvatel licence sám získal. Jestliže nabyvatel licence uzavírá podlicenční smlouvu s třetí osobou, platí pro tuto smlouvu obdobná ustanovení jako pro smlouvu licenční.⁴⁰

Je důležité upozornit, že u podlicence nedochází k změně smluvních stran licenční smlouvy, na rozdíl od *cesse*. Podlicencí nabyvatel v rozsahu svého oprávnění zřizuje odvozené právo třetí osoby užívat stejné dílo, nevzniká tak přímý vztah mezi autorem a nabyvatelem podlicence.

Postoupením licence dochází ke změně v osobě nabyvatele a dle občanského zákoníku tak přecházejí všechna práva a povinnosti se smlouvy. Zákon ukládá nabyvateli povinnost informovat autora o postoupení licence a o osobě postupníka a to bez zbytečného odkladu (§ 48 odst. 2 autorského zákona).

Zákon stanoví v zájmu ochrany poskytovatele licence, že nabyvatel smí licenci postoupit, ať úplatně, nebo bezplatně, třetí osobě jen s písemným souhlasem autora. Souhlas nemusí být předchozí. Nicméně požadavek písemném formy tohoto souhlasu, který sleduje ochranu zájmu třetích osob, platí i tehdy, jestliže sama licenční smlouva byla neformální.

⁴⁰ Telec I.: Přehled práva duševního vlastnictví 1, Doplněk, Brno 2002, s. 149 - 150

Licence může být postoupena v rozsahu:

- všech práv a povinností, které ji tvoří (postoupení celé licence)
nebo
- částečném (postoupení pouze části licence)⁴¹

Úprava poskytnutí oprávnění třetí osobě byla v zákoně č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých upravena v ustanovení § 19 odst. 2, podle něhož nabyvatel směl získané oprávnění převést na třetí osobu jen se souhlasem autora. Svolení a jeho přijetí již může být obsaženo ve smlouvě původní, tj. ve smlouvě, již nabyvatel vůbec získal oprávnění užít dílo. Anebo se může jednat o smlouvu samostatnou. Jelikož se jednalo o další užití díla (jiným nabyvatelem), náležela autorovi za udělení svolení k tomuto dalšímu užívání díla autorská odměna.⁴²

3. 5. Autorská odměna za poskytnutou licenci

Podle zákona č. 35/1965 Sb., o dílech o dílech literárních, vědeckých a uměleckých byla už zmiňovaná autorskoprávní odměna zásadou, z které zákon připouštěl jenom určité výjimky.

Podle současné právní úpravy je možné uzavřít smlouvu o poskytnutí oprávnění k výkonu práva dílo užít jako smlouvu bezúplatnou.⁴³ Autorský zákon stanoví v § 49 odst. 2 výjimku ze zásady úplatnosti. Smlouva sjednaná bez odměny resp. bez určení její výšky nebude neplatná, pokud z jednání stran o uzavření smlouvy vyplývá jejich vůle uzavřít smlouvu úplatně i bez určení výše odměny (v takovém případě se však odměna musí poskytnout a to ve výši, která je obvyklá v době uzavření smlouvy za smluvních podmínek obdobných obsahu této smlouvy pro takový druh díla) nebo strany ve smlouvě sjednají, že licence se poskytuje bezúplatně.

⁴¹ Telec I.: Přehled práva duševního vlastnictví 1, Doplněk, Brno 2002, s. 149

⁴² Telec I.: Autorský zákon. Komentář. 1. vydání. Praha, C. H. Beck 1997

⁴³ Kříž J., Holcová I., Kordač J., Křestřanová V.: Autorský zákon a předpisy související – komentář, Linde Praha a.s., Praha, s. 159

Odměna musí být ve smlouvě dohodnuta nebo v ní musí být alespoň stanoven způsob jejího určení (§ 49 odst. 1 autorského zákona). Odměna bývá výnosová (zásada profit participation), nebo pevná, popř. kombinovaná. Vyloučit nelze ani odměnu ve výši jen symbolické, je-li dohodnuta vážně. Obvyklá je odměna peněžitá. Vyloučena samozřejmě není ani odměna naturální, popř. kombinovaná.⁴⁴

Vodítkem při stanovení odměny je nové ustanovení § 49 odst. 7 autorského zákona. Při stanovení její výše se tak přihlédne k účelu licence a způsobu a okolnostem užití díla a k územnímu, časovému a množstevnímu rozsahu licence.

Úprava licenční smlouvy preferuje stanovení výše odměny v závislosti na zisku dosaženém nabyvatelem licence z využívání díla, pokud však smluvní strany zvolí jiný způsob stanovení odměny, zakotvuje pro tento případ zákon zvláštní právo autora na přiměřenou dodatečnou odměnu, pokud je odměna příliš nízká ve vztahu k zisku.⁴⁵

Na rozdíl od předchozí úpravy zákonem č. 35/1965 Sb. je nyní právo na autorskou odměnu zásadně součástí výlučných práv autorských, tedy nejde o právo absolutní povahy. Nárok na autorskou odměnu je relativním nárokem ze smluvního vztahu (v konkrétním případě viz § 46 odst. 1 autorského zákona) s výjimkami upravenými zákonem ve zvláštních případech. Nový autorský zákon tak opustil koncepci absolutního nároku na odměnu za každé, tj. i neoprávněné, užití díla a namísto zaplacení odměny za neoprávněné užití díla je ten, kdo neoprávněně nakládá s dílem, povinen vydat bezdůvodné obohacení (viz § 40 odst. 3 autorského zákona).⁴⁶

Nabyvatele váže i povinnost umožnit autorovi kontrolu příslušné účetní nebo jiné dokumentace ke zjištění skutečné výše odměny, pokud byla dohodnuta v závislosti na výnosech z využití licence, a povinnost poskytnout autorovi pravidelná vyúčtování, nejméně jednou ročně (§ 49 odst. 4 a 5 autorského zákona).

⁴⁴ Telec I.: Přehled práva duševního vlastnictví 1, Doplněk, Brno 2002, s. 135

⁴⁵ viz důvodová správa k autorskému zákonu

⁴⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 4 Tz 124/2004 NS ČR

3. 6. Zánik závazkového vztahu z licenční smlouvy

3. 6. 1. Obecně k zániku závazku z licenční smlouvy

Obecně zánik závazkového právního vztahu nastává, přistoupí-li k původní právní skutečnosti, která tento právní vztah založila, právní skutečnost další, která ji zbavuje zcela či z části právních účinků.⁴⁷ Autorský zákon výslovně uvádí v oddíle věnovaném licenční smlouvě Odstoupení od smlouvy pro nečinnost autora (§ 53 autorského zákona), odstoupení od smlouvy pro změnu přesvědčení autora (§ 54 autorského zákona) a zánik licence smrtí fyzické osoby nebo zánikem právnické osoby (§ 55 autorského zákona). V posledním případě dochází k zániku licence jenom když samotná licenční smlouva vyloučila přechod práv a povinností na právního nástupce. Je nutné upozornit i na speciální ustanovení § 56 odst. 5 autorského zákona u smlouvy nakladatelské, která zaniká i v důsledku rozebrání nákladu před uplynutím licenční doby. Mimo to platí pro zánik licenční smlouvy, resp. závazkového právního vztahu z ní, ustanovení občanského zákoníku (zánik dohodou, uplynutím času).

Poskytnutí licence je obecně možné jen na dobu trvání majetkových práv a vždy se tak poskytuje na dobu určitou. Podle § 27 autorského zákona trvají majetková práva k autorskému dílu po dobu autorova života a 70 let po jeho smrti, nestanoví-li zákon jinak.

Zvláštním důvodem zániku licence je i marné uplynutí lhůty (pokud ještě trvá) u smlouvy nakladatelské. Pokud byly rozmnoženiny, na které byl množstevní rozsah licence omezen, rozebrány a to před uplynutím doby, na kterou byla licence udělena, licence zaniká. Podmínkou je i to, že se strany nedohodnou na zvýšení množstevního rozsahu licence do 6 měsíců ode dne, kdy autor vyzval nabyvatele k takové změně smlouvy. Pokud licence trvá, zanikne uplynutím uvedené lhůty (§ 56 odst. 5 autorského zákona).

Rád bych se podrobněji zmínil o možnostech odstoupení od smlouvy, upravených v autorském zákoně. Jde o úpravu vlastní smluvnímu právu autorskému.

⁴⁷ Knapp V., Knappová M., Švestka J., Dvořák J., Dvořáková V., Kanda A., Kopáč L., Mikeš J., Salač J., Škopová V.: Občanské právo hmotné. Svazek II., ASPI Publishing s. r. o., Praha 2002, s. 143

3. 6. 2. Odstoupení od smlouvy

Jde o tři případy, ve kterých je autorovi přiznané zvláštní právo od smlouvy odstoupit, při splnění všech podmínek stanovených zákonem.

Možnost autora **odstoupit od smlouvy pro nečinnost nabyvatele** (§ 53 autorského zákona) je výrazem spravedlivého požadavku autora na využití licence v případě, kdy sám nesmí dílo užít a nesmí ani licenci udělit jinému, tj. v případě licence výhradní, a to i tehdy, pokud je licence sjednána jako opravňující. Pro licenci nevýhradní lze pak podobnou úpravu sjednat smluvně.⁴⁸

Nevyužívá-li nabyvatel výhradní licenci vůbec nebo využívá-li ji nedostatečně a jsou-li tím značně nepříznivě dotčeny oprávněné zájmy autora, může autor od smlouvy odstoupit (§ 53 odst. 1 autorského zákona). Odstoupení od smlouvy však může následovat až po předchozí výzvě ze strany autora na dostatečné využití licence a upozornění na možnost odstoupení. Odstoupení od smlouvy by však nebylo možné kdyby nevyužívání bylo způsobené okolnostmi na straně autora, a to převážně. Ustanovení § 53 odstavce 3 autorského zákona pak stanoví podmínky za jakých je možno právo na odstoupení od smlouvy uplatnit. Jde o ustanovení dispozitivní a tak není vyloučeno, že strany si podmínky upraví odchylně ve smlouvě. V případě vzniku škody nabyvateli, z odstoupení je autor povinný k náhradě, pokud jsou k tomu důvody zvláštního zřetele hodné a popřípadě i vrátit odměnu resp. její část, nedošlo-li k využití licence vůbec (§ 53 odst. 5 a 6 autorského zákona). Odměnu však nemusí autor vracet šlo-li o licenci zavazující a nečinností tak nabyvatel porušil smlouvu.

Odstoupení od smlouvy pro změnu přesvědčení autora (§ 54 autorského zákona) dosavadní právní úprava nezakotvovala; existence se dovozovala pouze výkladem vycházejícím z povahy autorského práva jako zvláštního práva osobnostního; toto právo nemůže být smluvně vyloučeno.⁴⁹

⁴⁸ viz. důvodová správa k autorskému zákonu

⁴⁹ Kříž J., Holcová I., Kordač J., Křesťanová V.: Autorský zákon a předpisy související – komentář, Linde Praha a.s., Praha, s. 167

Pro právo na odstoupení je v tomto případě rozhodující, zda-li už bylo dílo zveřejněno. Pokud k zveřejnění nedošlo, přiznává autorský zákon autorovi možnost odstoupení od smlouvy, přičemž výslovně stanoví písemnou formu. Smlouva se tak ruší dnem doručení písemného odstoupení od smlouvy nabyvateli (§ 54 odst. 1 poslední věta autorského zákona), podmínkou je, že dílo jehož se odstoupení týká, již neodpovídá přesvědčení autora a jeho zveřejněním by byly značně nepříznivě dotčeny jeho oprávněné osobní zájmy (§ 54 autorského zákona). Nabyvateli práva se poskytuje ochrana v odstavci 2 § 54 autorského zákona a to tím, že autor je v případě odstoupení od smlouvy pro změnu přesvědčení povinen nahradit nabyvateli škodu, která mu tímto odstoupením vznikla. Důkazní břemeno vzniku a rozsahu škody je však na straně nabyvatele. Zákon pamatuje i na případy možného spekulativního odstoupení od smlouvy ze strany autora, a váže ho povinností nabídnout přednostně licenci původnímu nabyvateli, kdyby měl autor opětovný zájem o užití díla. Podmínky licence by přitom musely být alespoň srovnatelné s podmínkami původně sjednanými (§ 54 odst. 3 autorského zákona).

Ustanovení týkající se vrácení odměny autorem je stejné jako při odstoupení od smlouvy pro nečinnost a stejně tak platí, že pokud byla výše odměny dohodnuta v závislosti na výnosech z užití díla, má se za to, že autorovi vznikl nárok na odměnu ve výši, v jaké by mu vznikl, kdyby nabyvatel v době před odstoupením od smlouvy licenci dostatečně využil (§ 53 odst. 7 autorského zákona).

Jak jsem již podotkl, je pro tuto možnost odstoupení rozhodující okamžik zveřejnění díla. To upravuje autorský zákon v § 4, zveřejněním díla se myslí jeho první oprávněný veřejný přednes, provedení, předvedení, vystavení, vydání či jiné zpřístupnění. Zveřejněním tak dochází k vyčerpání práva na odstoupení od smlouvy pro změnu přesvědčení autora a k zániku vztahu z licenční smlouvy by autor musel využít jinou možnost, kterou mu právní předpisy umožňují.

Zvláštním případem možnosti autora od smlouvy odstoupit je **odstoupení u nakladatelské smlouvy** (§ 56 odst. 4 autorského zákona). Je vázáno na právo autora na autorskou korekturu. Autor je oprávněn před vydáním díla v přiměřené lhůtě, kterou mu za tím účelem nabyvatel licence poskytne, provést drobné tvůrčí změny díla. Změny však nesmí vyvolat na straně nabyvatele nepřiměřené náklady ani nesmí změnit povahu

díla (§ 56 odst. 3 autorského zákona). Ustanovení týkající se práva na autorskou korekturu je dispozitivní a smlouva tak může toto právo autora omezit resp. vyloučit.

V případě, že strany smlouvou právo na autorskou korekturu nevyloučí, a autorovi korektura nebude umožněna, je autor oprávněn od smlouvy odstoupit, pokud by v důsledku toho došlo k užití díla způsobem snižujícím jeho hodnotu (§ 56 odst. 4 autorského zákona).

3. 7. Smlouva nakladatelská

Nakladatelskou smlouvu upravuje autorský zákon ve zvláštním oddíle za smlouvou licenční nazvaném zvláštní ustanovení pro licenční smlouvu nakladatelskou. Jsou tak tím zvýrazněna její specifika. Jde o licenční smlouvu, kterou autor poskytuje nabyvateli licenci k rozmnožování a rozšiřování díla slovesného, hudebně dramatického nebo hudebního, výtvarného, fotografie či díla vyjádřeného způsobem podobným fotografii, pokud nejde o užití díla v provedení výkonnými umělci (§ 56 odst. 1 autorského zákona). Je zvláštním poddruhem licenční smlouvy i tím, že se nevztahuje na všechny druhy děl ale jenom na díla uvedená v § 56 odst. 1 autorského zákona, přičemž je výčet tam uvedený taxativní. Nevztahuje se taky na všechny způsoby užití a může být tak udělena pouze k rozmnožování anebo k rozšiřování díla.

Pro jiné způsoby užití autorského díla, resp. pro jiné druhy autorských děl, nelze tento smluvní typ použít. Pokud je tedy mezi smluvními stranami zájem na udělení licence k jinému typu díla nebo k dílům uvedeným v ustanovení § 56 odst. 1 autorského zákona avšak k jinému způsobu užití, bude nutné, aby strany mezi sebou uzavřely licenční smlouvu podle § 46 a násl. autorského zákona.

Nakladatelská smlouva, jako tradiční zvláštní typ, resp. podtyp autorských smluv, je tradiční smlouvou práva autorského, zejména také proto, že byla nejčtenějším smluvním typem. S rozvojem techniky však tuto prioritu ztrácí.⁵⁰

Podle zákona č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých bylo podstatnou obsahovou náležitostí smlouvy nakladatelské udělení autorova svolení k vydání díla a převzetí závazku nakladatele dílo vydat na svůj účet (tzn. na svou

⁵⁰ viz důvodová správa k autorskému zákonu

odpovědnost, náklady a nebezpečí vlastním jménem), jakož i převzetí závazku nakladatele učinit opatření k šíření díla prostřednictvím jeho rozmnoženin a závazku vyplatit autorovi odměnu.⁵¹ Nakladatelská smlouva měla pro autora díla i ten důsledek, že pokud trval poměr nakladatelskou smlouvou založený, nemohl autor udělit jiné organizaci svolení k vydání díla bez souhlasu nakladatelství (ledaže šlo o souborné vydání jeho děl nebo o vydání v periodické publikaci).⁵²

V nové právní úpravě je nakladatelská smlouva pojímána odlišně. Licence je poskytnuta taktéž výhradně jako v zákoně č. 35/1965 Sb., avšak jen pokud ze smlouvy nevyplývá jinak. Stranám je tak umožněno sjednat i smlouvu nakladatelskou jako smlouvu nevýhradní. Rozmnožování a rozšiřování díla v periodické publikaci se to však netýká (§ 56 odst. 2 autorského zákona).

Některé specifika nakladatelské smlouvy jako autorskou korekturu, nebo zvláštní právo na odstoupení od smlouvy jsem již zmínil v pasáži věnované samotné licenční smlouvě.

3. 8 Kolektivní správa a smlouvy uzavírané v jejím rámci

3. 8. 1 Obecně o kolektivní správě

Autorský zákon upravuje kolektivní správu práv v samostatné hlavě IV a vymezuje ji jednak pozitivně a jednak negativně. Podle ustanovení § 95 odst. 2 autorského zákona se kolektivní správou rozumí zastupování většího počtu osob (tzv. nositelé práv), jimž přísluší

- majetkové právo autorské nebo majetkové právo související s právem autorským, nebo

⁵¹ Telec I.: Autorský zákon. Komentář. 1. vydání. Praha, C. H. Beck 1997, s. 260

⁵² <http://epravo.cz>

- ze zákona oprávnění k výkonu majetkových práv k dílu (§ 58 autorského zákona), nebo
- ze smlouvy výhradní oprávnění k výkonu práva kolektivně spravovaného pro celou dobu trvání majetkových práv a alespoň pro území České republiky s právem poskytnout podlicenci,

k jejich společnému prospěchu a to při výkonu jejich majetkových práv ke zveřejněným nebo ke zveřejnění nabídnutím dílům, uměleckým výkonům, zvukovým a zvukově obrazovým záznamům (předměty ochrany), pokud jiný než kolektivní výkon těchto práv je nedovolený nebo neúčelný. Za žádných okolností není výkonem kolektivní správy zprostředkování uzavření licenční smlouvy (nebo jakékoliv jiné smlouvy) ani příležitostné či krátkodobé zastupování jiných než povinně kolektivně spravovaných práv.

Účelem kolektivní správy je kolektivní uplatňování a kolektivní ochrana majetkových práv autorských a majetkových práv souvisejících s právem autorským a umožnění zpřístupňování předmětů těchto práv veřejnosti (§ 95 odst. 1 autorského zákona). Ochranná úloha kolektivního správce vystupuje do popředí zejména tam, kde jsou kolektivně spravována výlučná práva nositelů práv. Jestliže totiž autor či jiný nositel práv nemůže sám spravovat svá práva a kontrolovat šíření svých předmětů ochrany, není nezbytné stanovit úplatné zákonné licence, ale umožnit kolektivní správu takových výlučných práv.⁵³

Význam ustanovení upravujících účel a pozitivní i negativní definici kolektivní správy je značný, neboť zákon s výjimkou taxativního výčtu povinně spravovaných práv (§ 96 autorského zákona) a práv domněle smluvně spravovaných (§ 101 odst. 9 autorského zákona) neuvádí, která konkrétní práva jsou kolektivně spravována; výčet § 96 a § 101 odst. 1 autorského zákona nelze rozhodně považovat za taxativní výčet práv, která mohou být předmětem kolektivní správy.⁵⁴

Úprava kolektivní správy práv je vždy velmi diskutovanou záležitostí. V zemích EU existují různé právní formy kolektivního správce od občanských sdružení, přes

⁵³ důvodová správa k autorskému zákonu (z. č. 121/2000 Sb.)

⁵⁴ Kříž J., Holcová I., Kordač J., Křesťanová V.: Autorský zákon a předpisy související – komentář, Linde Praha a.s., Praha 2001, s. 221

státní organizace až po osoby soukromého práva. Kolektivní správa je nezbytná tam, kde individuální výkon práv je nemožný nebo hospodářsky nevýhodný. Kolektivní správa je ospravedlnitelná všude tam, kde by musela být upravena zákonná licence.⁵⁵

Kolektivní správce ve své činnosti ze zákona zastupuje nositele práv při výkonu práv, která kolektivně spravuje. Jde o nepřímé zastoupení. Zastupování se týká i domáhání se nároků na náhradu škody a na vydání bezdůvodného obohacení z neoprávněného výkonu práv, které jsou předmětem kolektivní správy příslušného kolektivního správce.

Kolektivní správa je vykonávána soustavně, vlastním jménem a na vlastní odpovědnost (§ 97 odst. 3 autorského zákona).

Na základě písemné smlouvy může kolektivní správce pověřit zastupováním při výkonu jím kolektivně spravovaných práv jinou osobu (§ 97 odst. 5 autorského zákona). Toto ustanovení je nezbytné z hlediska recipročních smluv uzavíraných kolektivními správci vykonávajícími správu v různých zemích. Reciproční smlouvy umožňují, aby např. český uživatel hudebních děl získal přístup k celosvětovému repertoáru jen prostřednictvím kolektivního správce se sídlem v ČR. Kolektivní správce může pověřit zastupováním jiného tuzemského kolektivního správce jenom v těch případech, jestliže se tím sleduje účelný výkon kolektivní správy.⁵⁶

Způsobilost být zastupovaným má v zásadě ten, kdo jako jediný může jinému udělit oprávnění k výkonu kolektivně spravovaného práva, může jím být podle okolností ten, kdo je nositelem práva primárně, případně z titulu právního nástupnictví, nebo ten, komu ze zákona vzniká oprávnění k výkonu majetkových práv (např. zaměstnavatel podle § 58 odst. 1 autorského zákona), nebo ten, kdo od prvního či druhého získal výhradní licenci pro celou dobu trvání majetkových práv a alespoň pro území České republiky s právem poskytnout podlicenci. I tehdy, pokud bude konkrétní osoba nositelem výhradní licence, kdy autor (výkonný umělec) bude nadále oprávněn konkrétní právo osobně vykonat (srov. § 47 odst. 2 autorského zákona), bude nositelem výhradní licence. Pokud nabyvatel licence získá licenci na dobu kratší, než je doba

⁵⁵ důvodová správa k autorskému zákonu (z. č. 121/2000 Sb.)

⁵⁶ důvodová správa k autorskému zákonu (z. č. 121/2000 Sb.)

trvání majetkových práv (jak nezřídka bývá u hudebních nakladatelů), nebude ve vztahu k takovému nehmotnému statku nositelem práva nabyvatel licence, ale nadále autor.⁵⁷

Povinný kolektivní výkon práv spravovaných kolektivním správcem se týká sjednávání a výběru odměn, od nositele práv tedy není třeba získat licenci k užití, postačuje pouhé sjednání a zaplacení odměny (případně náhradní odměny podle § 25 autorského zákona). Výjimkou je sjednání samotné licence u kabelových přenosů děl. Vybrané odměny (příjmy) přerozdělí kolektivní správce podle pravidel pro rozdělování odměn pouze těm dotčeným nositelům práv, kteří jsou u něj přihlášení v evidenci nebo s ním mají uzavřenou smlouvu za účelem správy (§ 96 odst. 3 autorského zákona). Toto ustanovení je založeno na tom, že kolektivní správce je způsobilý plnit své povinnosti pouze ve vztahu k těm nositelům práv, kteří jsou mu známi. Podle novelou zpřesněného ustanovení přihlíží kolektivní správce při rozdělování a vyplácení odměn jen k předmětům ochrany již zveřejněným, a tedy užitým.

U práv povinně kolektivně spravovaných zákon nepřipouští individuální výkon. Taková práva jsou proto spravována kolektivními správci výlučně.

Vykoná-li pak ten, komu ze zákona patří kolektivně povinně spravované majetkové právo, takové právo osobně, bude taková dohoda v příslušné části neplatná pro rozpor se zákonem; jiná situace je u práv dobrovolně kolektivně spravovaných, tam případný osobní výkon – uzavření smlouvy přímo zastoupeným, tj. nikoli v zastoupení kolektivním správcem, neplatnost nezakládá, jde pouze o porušení závazkového vztahu mezi zastoupeným a zastupovaným.⁵⁸

Kolektivním správcem může být pouze právnická osoba se sídlem v České republice, ve které se přímo nebo prostřednictvím třetí osoby sdružují nebo účastní nositelé práv, které při kolektivní správě zastupuje (§ 97 odst. 2 autorského zákona). Za kolektivního správce se považuje právnická osoba, která získala oprávnění k výkonu kolektivní správy. Udělení oprávnění je v pravomoci ministerstva kultury. Ministerstvo

⁵⁷ Kříž J., Holcová I., Kordač J., Křesťanová V.: Autorský zákon a předpisy související – komentář, Linde Praha a.s., Praha 2001, s. 222

⁵⁸ Kříž J., Holcová I., Kordač J., Křesťanová V.: Autorský zákon a předpisy související – komentář, Linde Praha a.s., Praha 2001, s. 223

kultury uděluje oprávnění k výkonu kolektivní správy na základě písemné žádosti a vykonává i dozor nad řádným výkonem této správy.

Ministerstvo kultury udělí oprávnění k výkonu kolektivní správy po provedení formálního průzkumu žádosti a splnění dalších předpokladů. Předně zkoumá, zda-li žádost splňuje náležitosti podle § 98 odst. 2 a 3 autorského zákona jako i účelnost kolektivní správy k zastupování při výkonu práv, které mají být předmětem správy. Oprávnění se udělí žadateli, jestliže pro výkon téhož práva ve vztahu k těmž předmětu ochrany, a pokud jde o díla, pro výkon téhož práva k těmž druhu díla, nemá oprávnění už jiná osoba a žadatel splňuje i předpoklady pro zajištění řádného výkonu kolektivní správy (§ 98 odst. 6 písm. c) a d) autorského zákona). Na udělení oprávnění však není právní nárok a správní orgán (Ministerstvo kultury) může v rámci diskreční pravomoci rozhodnout i zamítavě.

V rámci dozorované činnosti ministerstva kultury však nejde o dozor univerzální – i ostatní státní orgány zde mohou v mezích svých pravomocí a působností podle zvláštních předpisů vykonávat dozor; velmi významnou úlohu tak vedle Ministerstva kultury bude hrát i Úřad pro ochranu hospodářské soutěže.⁵⁹

3. 8. 2 Kolektivní a hromadné smlouvy

Podle povahy smluvních stran, které licenční smlouvy sjednávají, rozeznává autorský zákon licenční smlouvy individuální, kolektivní a hromadné (viz. oddíl 3. 2. 1).

Ustanovení § 100 autorského zákona upravuje velmi detailně vztahy kolektivního správce k zastupovaným nositelům práv a k uživatelům předmětů ochrany, resp. práva a povinnosti kolektivního správce, jakož i zvláštní povinnosti uživatelů ke kolektivnímu správci jako zástupci nositelů práv, které mají za cíl učinit výkon kolektivní správy efektivní a funkční.

⁵⁹ Kříž J., Holcová I., Kordač J., Křesťanová V.: Autorský zákon a předpisy související – komentář, Linde Praha a.s., Praha 2001, s. 225

Katalog povinností vyplývá nejen z věcné podstaty kolektivní správy, ale zohledňuje i skutečnosti zákonného monopolu (§ 98 odst. 6 písm. c) autorského zákona) a činí opatření proti jeho zneužití.⁶⁰

Kolektivní správce je povinen s péčí řádného hospodáře, odborně a v rozsahu uděleného oprávnění mimo jiné uzavírat s uživateli předmětů ochrany nebo s osobami oprávněnými hájit zájmy v nich sdružených uživatelů, nebo s osobami oprávněnými zastupovat zájmy uživatelů, kteří užívají předměty ochrany týmž nebo podobným způsobem, nebo s osobami povinnými platit odměny podle autorského zákona, za přiměřených a rovných podmínek smlouvy, kterými se pro uživatele (§ 100 odst. 1 písm. h) autorského zákona)

1. poskytuje oprávnění k výkonu práva užít předměty ochrany, k nimž takové právo kolektivně spravují,
2. stanovuje výše a způsob placení odměn podle § 96 odst. 1 písm. a) bodů 1 a 2 a písm. b) autorského zákona a sleduje jejich plnění,
3. stanovuje výše a způsob placení odměn podle § 19 odst. 1 a 2 autorského zákona, a to na základě počtu osob, kterým je dílo sděleno,
4. určuje způsob placení odměn stanovených autorským zákonem.

Uvedené ustanovení stanoví kontraktační povinnost kolektivního správce, ze které však existují výjimky vyplývající z ustanovení týkajících se kolektivních a hromadných smluv. Jde zejména o případ, kdy by bylo uzavření smlouvy v rozporu s oprávněnými společnými zájmy nositelů práv, nebo jde-li o návrh na uzavření smlouvy, kterou má být poskytnuto oprávnění vztahující se k předmětu ochrany jednotlivě určenému, bylo-li by uzavření smlouvy v rozporu s oprávněnými zájmy nositele práv k takovému předmětu ochrany (§ 101 odst. 3 autorského zákona). Kontraktační povinnosti je kolektivní správce zproštěn podle ustanovení § 101 odst. 4 autorského zákona i tehdy, nelze-li na něm uzavření smlouvy s právnickou osobou sdružující uživatele spravedlivě požadovat pro zanedbatelný počet uživatelů, které taková osoba sdružuje.

⁶⁰ Kříž J., Holcová I., Kordač J., Křesťanová V.: Autorský zákon a předpisy související – komentář, Linde Praha a.s., Praha 2001, s. 231

Pojmy kolektivní a hromadné smlouvy se užívají v oblasti autorského práva a práv souvisejících tradičně již od roku 1954.⁶¹ Autorským zákonem se kolektivní smlouvou rozumí smlouva, kterou uzavírá kolektivní správce (v rámci své kontraktační povinnosti) s právnickou osobou sdružující uživatele, a hromadnou smlouvou písemná smlouva uzavřená podle § 100 odst. 1 písm. h) bodu 1 autorského zákona, kterou kolektivní správce poskytne oprávnění k výkonu práva k hromadně určeným předmětům ochrany. Hromadnost je vnímána ve vztahu k předmětům ochrany, ke kterým kolektivní správce spravuje oprávnění a kolektivnost pak ve smyslu kolektivu (sdružení) uživatelů, který je smluvní stranou smlouvy s kolektivním správcem.

Je složité dostatečně odlišit smlouvy kolektivní od smluv hromadných. V jedné licenční smlouvě se často střetávají oba pojmové znaky, hromadnost práv i kolektivnost (četnost osob). Shodný je i jejich účel. Tímto účelem je zjednodušení mezilidských majetkových vztahů při nakládání s ideálními statky, které majitelé práv nabídli veřejnosti k využívání v očekávání výnosů, které z toho budou mít.⁶²

Stejně jako smlouvy hromadné i kolektivní smlouvy musí být sjednané písemně (viz. výjimka z neformálnosti v oddíle 3. 2. 1).

Kolektivní správce zastupuje nositele práv svým jménem a na jeho účet (§ 100 odst. 2 věta první autorského zákona), a to se týká pochopitelně i procesu uzavírání kolektivních a hromadných smluv. V něm se podle § 100 odst. 6 autorského zákona přihlédne zejména k

- tomu, zda k užití předmětu ochrany dochází při výkonu podnikání nebo jiné hospodářské činnosti
- přímému či nepřímému hospodářskému nebo obchodnímu prospěchu, který uživatel získá z užití či v souvislosti s užitím předmětu ochrany
- charakteru a specifikům místa a regionu, ve kterém dochází k užití předmětu ochrany
- účelu, způsobu, rozsahu a okolnostem užití předmětu ochrany

⁶¹ důvodová správa k autorskému zákonu (z. č. 121/2000 Sb.)

⁶² Telec I.: Přehled práva duševního vlastnictví 1, Doplněk, Brno 2002, s. 118

Kolektivní správce ale není oprávněn uživatelům předmětů ochrany ukládat omezení přesahující rámec stanovený zákonem (§ 101 odst. 2 autorského zákona). Takové ujednání nebo omezení by byla absolutně neplatná. Je však oprávněn kontrolovat řádné a včasné plnění smluv uzavřených při výkonu kolektivní správy a uživatelé předmětů ochrany jsou, jakož i osoby povinné k platbě zvláštních odměn či jiní účastníci takových smluv, povinni kolektivnímu správci tuto činnost umožnit (§ 100 odst. 3 autorského zákona).

V ustanovení § 101 odstavce 6 autorského zákona je zakotveno oprávnění kolektivního správce sankčně (v případě prodlení) zakázat uživateli jinak dovolené užití. Jde o ustanovení, které dosavadnímu pozitivnímu právu chybělo.⁶³ Předpokladem je kromě prodlení se zaplacením odměny i marné uplynutí dodatečné lhůty (30 dní) poskytnuté správcem. Omezení je dočasné, na dobu prodlení.

Kolektivní správce může uživatelům poskytovat oprávnění k výkonu práva užití předmětu ochrany pouze jako licenci nevýhradní (§ 101 odst. 8 autorského zákona) a licenci tedy může poskytnout neomezenému počtu uživatelů.

Tato nevýhradnost vyplývá z podstaty kolektivní správy, jako systému – při splnění určitých podmínek a neexistenci určitých překážek – volně přístupných předmětů ochrany, z tohoto důvodu je pojmově nevýhradnost nutná.⁶⁴ Poslední novela autorského zákona už zrušila nepřevoditelnost licence poskytované uživateli kolektivním správcem. Kolektivní správce tak nemůže omezit nabyvatele nevýhradní licence, aby nemohl uzavřít podlicenční smlouvu.

V § 101 odstavce 9 autorského zákona je upraven významný dosah účinnosti hromadných smluv, pokud jde o užití předmětů ochrany zde uvedená. Jen pro tyto případy platí, že těmito smlouvami poskytuje kolektivní správce uživatelům oprávnění k užití předmětů ochrany i těch nositelů práv, kteří jím nejsou zastoupeni, ale kteří mají možnost účinnost hromadných smluv vyloučit a udělit souhlas individuálně. Toto není možné vztáhnout na díla audiovizuální a díla audiovizuálně užitá, pokud jde o licenci k

⁶³ Kříž J., Holcová I., Kordač J., Křesťanová V.: Autorský zákon a předpisy související – komentář, Linde Praha a.s., Praha 2001, s. 233

⁶⁴ Kříž J., Holcová I., Kordač J., Křesťanová V.: Autorský zákon a předpisy související – komentář, Linde Praha a.s., Praha 2001, s. 233

rozhlasovému nebo televiznímu vysílání děl (nově i k půjčování originálu nebo rozmnoženiny díla s výjimkou počítačového programu nebo k půjčování díla nebo výkonu výkonného umělce zaznamenaného na zvukový nebo zvukově obrazový záznam, § 101 odst. 9 písm. e) autorského zákona), avšak ani pro toho, kdo účinky hromadné smlouvy vyloučí. Z logiky věci vyplývá, že takové vyloučení nemůže učinit, pokud jde o provozování rozhlasového nebo televizního vysílání předmětů chráněných autorským zákonem.⁶⁵ Poslední novelou bylo doplněno ustanovení § 101 odst. 9 o písmena e) autorského zákona (souvisí s úpravou knihovní licence podle § 37 písm. f) a g) autorského zákona; nedivadelní provozování díla).

V § 101 odst. 9 písm. f) autorského zákona se upravuje zpřístupňování vydaných děl „on demand“ knihovnou. Navrhovaná úprava se nevztahuje na předměty ochrany výslovně uvedené a nemůže zahrnovat ani vydaná díla zpřístupňovaná knihovnou na základě licenční smlouvy nebo jestliže je takové užití v prodejních podmínkách zakázáno. Také v tomto případě budou odměnu poskytovat knihovny na základě uzavřené hromadné smlouvy s kolektivním správcem.⁶⁶

K usnadnění sjednávání kolektivních smluv, popřípadě smluv hromadných mohou smluvní strany využít jednoho nebo více zprostředkovatelů jmenovaných k tomu účelu ministerstvem kultury z nezávislých odborníků (§ 102 odst. 2 autorského zákona).

Institutu zprostředkovatelů dosavadní právní úprava (z. č. 35/1965 Sb.) neznala. Jde o jedno z ustanovení, které má sloužit jako prevence pro případné zneužití postavení kolektivního správce, jakož i o jednu z možností Ministerstva kultury ČR ovlivňovat výkon kolektivní správy.⁶⁷ Úprava zprostředkovatelů vychází ze směrnice č. 93/83/EHS, přičemž zprostředkování (mediace) je v rámci úpravy obsažené v autorském zákoně umožněno obecně.

Zůstává jenom dodat, že na území České republiky působí pět kolektivních správců (OSA - ochranný svaz autorský pro práva k dílům hudebním, INTERGRAM - nezávislá společnost výkonných umělců a výrobců zvukových a zvukově obrazových

⁶⁵ důvodová správa k autorskému zákonu (z. č. 121/2000 Sb.)

⁶⁶ důvodová zpráva k změně zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění zákona č. 81/2005 Sb., 2005

⁶⁷ Kříž J., Holcová I., Kordač J., Křestřanová V.: Autorský zákon a předpisy související – komentář, Linde Praha a.s., Praha 2001, s. 234

záznamů, Dilia - divadelní, literární, audiovizuální agentura, Gestor – ochranný svaz autorský, OOA-S – ochranná organizace autorská; sdružení autorů děl výtvarného umění, architektury a obrazové složky audiovizuálních děl), kteří se navzájem liší věcnou působností.

4. Odlišení licenční smlouvy podle autorského zákona s obdobnými smlouvami podle občanského zákoníku a podle obchodního zákoníku

4.1 Použití smlouvy o dílo podle občanského zákoníku (§ 631 a násl.) a smlouvy o dílo podle obchodního zákoníku (§ 536 a násl.), a její vzájemný vztah se smlouvou licenční podle autorského zákona

Autorský zákon neobsahuje jako zvláštní smluvní typ smlouvu o vytvoření díla. Ustanovení § 61 autorského zákona upravující dílo na objednávku tento smluvní typ nenahrazuje. Pokud proto není mezi autorem a objednatelem uzavřena dohoda o volbě zákonného obchodně právního režimu (§ 262 obchodního zákoníku), použije se na smlouvu o vytvoření autorského díla základní smluvní typ smlouvy o dílo podle § 631 a násl. občanského zákoníku.⁶⁸

Smlouvou o dílo se podle § 631 občanského zákoníku zavazuje zhotovitel díla objednateli, že provede požadované dílo na své nebezpečí a objednatel se zavazuje zhotoviteli zaplatit sjednanou cenu.

Jde o regulaci vzájemných práv a povinností účastníků vztahu, v němž je pro jednoho z nich – nepodnikatele, druhým – zpravidla podnikatelem realizováno určité dílo. Za stanovených podmínek lze dle § 262 obchodního zákoníku na vzájemný poměr takto určených subjektů aplikovat i § 536 a násl. obchodního zákoníku, resp. obchodní zákoník celý.⁶⁹ Podstatnými náležitostmi takové smlouvy jsou: určení díla, úplatnost smlouvy, provádění díla na nebezpečí zhotovitele a určení smluvních stran.

⁶⁸ Holcová I., Křesťanová V., Kříž J., Mikeš J., Pítra V., Radvanová S., Zuklínová M.: Občanské právo hmotné (Svazek III.), ASPI Publishing s.r.o., Praha 2002, s. 234

⁶⁹ Holub M. a kolektiv autorů: Občanský zákoník, komentář (2.svazek), Linde Praha a. s., Praha 2002, s. 940

Zhotovované dílo může v některých případech podléhat i úpravě podle práva autorského. Půjde zejména o díla, jejichž předmětem jsou programy výpočetní techniky nebo projektové práce (architektonické ztvárnění stavby). Úprava práv autora k jeho dílu a práv k jeho užití je samostatně provedena autorským zákonem (z. č. 121/2000 Sb.)⁷⁰

Má-li být umělecké nebo vědecké dílo autorem vytvořeno na objednávku (na zakázku), řídí se vzájemný vztah mezi objednatelem (zákazníkem) a autorem smlouvou o dílo podle občanského zákoníku. Autorský zákon pouze stanoví, že objednatel může takto vytvořené dílo užit pouze k účelu vyplývajícimu ze smlouvy o dílo (§ 61 odst. 1 autorského zákona).⁷¹ To v podstatě znamená, že objednateli byla poskytnuta licence, jejíž rozsah vyplývá ze samotné smlouvy o dílo a je vázán účelem této smlouvy. Zákon však umožňuje, aby si strany sjednaly úpravu odlišnou.

K užití díla nad rámec účelu takové smlouvy o dílo je objednatel oprávněn pouze na základě licenční smlouvy (§ 61 odst. 1 věta druhá autorského zákona).

Samostatnou úpravu smlouvy o dílo obsahuje i obchodní zákoník. Půjde-li o obchodně závazkový vztah (např. vztahy mezi podnikateli, jestliže při jejich vzniku je zřejmé s přihlédnutím ke všem okolnostem, že se týkají jejich podnikatelské činnosti), bude podléhat úpravě smlouvy o dílo v obchodním zákoníku podle ustanovení § 536 a násled.

Spočívá-li dílo v jiném výsledku činnosti než zhotovení věci, montáži, údržbě, opravě nebo úpravě věci, je zhotovitel povinen při této činnosti postupovat v rámci stanoveném smlouvou s odbornou péčí tak, aby se dosáhlo hmotně zachyceného výsledku činnosti určeného ve smlouvě (§ 556 obchodního zákoníku). Je-li předmětem uvedeného díla výsledek činnosti, který je chráněn právem z průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví, je objednatel použit jej pouze k účelu vyplývajícimu z uzavřené smlouvy o dílo (§ 558 obchodního zákoníku). K jiným účelům je objednatel oprávněn jej použít jen se souhlasem zhotovitele.

⁷⁰ Holub M. a kolektiv autorů: Občanský zákoník, komentář (2.svazek), Linde Praha a. s., Praha 2002, s. 942

⁷¹ Telec I.: Přehled práva duševního vlastnictví I, Doplněk, Brno 2002, s. 165

I v případě vytváření děl na objednávku (na zakázku) platí obecné soukromoprávní pravidlo dobrých mravů a oprávněných zájmů bližních, které je legálním korektivem sledujícím soulad a souzvuk v mezilidských právních vztazích. Obzvlášť výslovně je toto pravidlo zdůrazněno v tom, že autor smí své dílo, které vytvořil na objednávku jiného, použít pro třetí osobu jen tehdy, není-li to v rozporu s oprávněným zájmem objednatele. V rozporu s oprávněným zájmem objednatelovým by to bylo například tehdy, jestliže má objednatel zájem na ztotožnění své osoby, svého podniku nebo svých výrobků či služeb tak, aby bylo vyloučeno nebezpečí záměny.⁷² To se týká i možnosti užít dílo vytvořené na objednávku autorem. Ustanovení § 61 je dispozitivní a tak není vyloučena odchylná smluvní úprava.

Zbývá podotknout, že ustanovení § 61 autorského zákona se vztahuje na dílo vytvořené na objednávku, ale také na dílo vytvořené autorem jako soutěžícím ve veřejné soutěži (soutěžní dílo).

4.2 Licenční smlouva k předmětům průmyslového vlastnictví (§ 508 a násl. obchodního zákoníku)

Licenční smlouva nemá v našem právním řádu obecnou úpravu. Poměrně široce ji vymezuje obchodní zákoník, avšak vzhledem k tomu, že v jeho úpravě je relativním obchodem, podrobují se jí vztahy vymezené v § 261 odst. 1 a 2 obchodního zákoníku. Za podmínek stanovených v § 262 obchodního zákoníku si strany mohou dále dohodnout, že jejich vztah jako fakultativní obchod se bude řídit režimem obchodního zákoníku nebo využít tento smluvní typ při kontraktaci některých předmětů práv soukromoprávní povahy, půjde ale o smlouvu nepojmenovanou. Aplikovat však lze tento smluvní typ pouze na obchodní závazkové vztahy týkající se předmětů průmyslového vlastnictví (proto např. není možné subsumovat pod zmíněná ustanovení obchodního zákoníku vztahy týkající se užití děl literárních, vědeckých a uměleckých, jež se řídí ustanoveními autorského zákona).⁷³ Obchodní licenční smlouvu by tak

⁷² Telec I.: Přehled práva duševního vlastnictví 1, Doplněk, Brno 2002, s. 166

⁷³ Bejček J., Eliáš K., Raban P. a kol. Kurz obchodního práva, Obchodní závazky, 3. vydání, C. H. Beck, Praha 2003, s. 338 - 339

nebylo možné použít ani pro udělení licence ohledně práv autorských, i kdyby šlo o vztah mezi podnikateli při jejich podnikatelské činnosti.

Celá naše úprava licenční smlouvy je v obchodním zákoníku s výjimkou § 509 odst. 1 dispozitivní. Licenční smlouvou k předmětům průmyslového vlastnictví opravňuje poskytovatel nabyvatele ve sjednaném rozsahu a na sjednaném území k výkonu práv z průmyslového vlastnictví a nabyvatel se zavazuje k poskytování určité úplaty nebo jiné majetkové hodnoty (§ 508 obchodního zákoníku). Jde o určitou terminologickou rozdílnost s autorským zákonem, který jak už bylo zmíněno za strany licenční smlouvy považuje autora a nabyvatele.

Předmětem obchodní licenční smlouvy jsou zásadně jenom práva průmyslová, licenční smlouvu autorskoprávní je možné převádět zase jenom práva užít autorské dílo. Rozdíl je tak v předmětech těchto smluvních typů.

Podle ustanovení § 508 odst. 2 obchodního zákoníku vyžaduje licenční smlouva k předmětům průmyslového vlastnictví písemnou formu.

Povinná písemná forma bude v některých případech z povahy věci zcela nezbytná. To platí např. pro nehmotné statky, které jsou registrovány nebo vázány na rozhodnutí Úřadu průmyslového vlastnictví (§ 509 odst. 1 obchodního zákoníku). V ostatních případech bude písemná forma velmi potřebná. Ačkoliv je ustanovení dispozitivní, vyvozuje se jeho kogentnost z § 272 obchodního zákoníku. Písemnou formu je proto třeba považovat za předpoklad platnosti smlouvy.⁷⁴

Mezi podstatné náležitosti licenční smlouvy patří mimo identifikace smluvních stran zejména určení a rozsah konkrétních práv z průmyslového vlastnictví, vymezení předmětu licence, určení množství a času. Další nezbytnou náležitostí obchodní licenční smlouvy je i určení ceny (resp. protihodnoty).

Zákon stanoví určité povinnosti stran obchodní licenční smlouvy přímo. Jde o nabyvateleovu povinnost k výkonu práva a poskytovateleovu povinnost udržovací. Závisí-li trvání práva na jeho výkonu, je nabyvatel k tomuto výkonu povinen (§ 509 odst. 2 obchodního zákoníku) a poskytovatel je povinen po dobu trvání smlouvy udržovat právo, pokud to povaha tohoto práva vyžaduje.

⁷⁴ Pelikánová I., Komentář k obchodnímu zákoníku, 4.díl (§ 409 - 565), Linde a. s. . Praha 1997, s.418

Podle § 509 obchodního zákoníku se vyžaduje k výkonu práva poskytnutého na základě smlouvy zápis do příslušného rejstříku těchto práv, stanoví-li tak zvláštní předpis. Ve většině právních předpisů upravujících předměty průmyslového vlastnictví je takový zápis do příslušného rejstříku podmínkou účinnosti licenční smlouvy vůči třetím osobám. V zásadě však nemá zápis vliv na platnost licenční smlouvy.

Naopak, z povahy neformální ochrany autorských děl a nehmotných statků souvisejících zápis licence jako podmínka trvání práv k nim v právu ČR nepřipadá v úvahu a není ani místo, kde by měl být učiněn. Existuje sice mezinárodní zápis audiovizuálních děl podle Ženevské úmluvy z r. 1989 (vyhl. č. 365/1992 Sb.), ale ten má jen význam vyvratitelné právní domněnky o tom, komu právo patří a komu byla poskytnuta případně licence k takovýmto dílům, a nemá vliv na trvání autorského práva k nim; promítá se do § 63 odst. 2 autorského zákona. Obecně je tato vyvratitelná právní domněnka upravena v § 6 autorského zákona, podobné rejstříky vedou kolektivní správci.⁷⁵ Evidenční povinnost je tak dalším zásadním rozdílem v právní úpravě těchto dvou licenčních smluvních typů.

Obchodní licenční smlouvou se absolutní právo poskytovatele nepřevádí, zůstává mu, poskytuje jen užívací právo k nehmotnému statku a je třeba ji odlišovat od smlouvy o převodu práv k průmyslovému nebo jinému duševnímu vlastnictví, kde k převodu nehmotného statku, např. patentu či ochranné známky dochází, a jedná se o smlouvu nepojmenovanou nebo o smlouvu o prodeji podniku (je-li daný předmět průmyslového vlastnictví jeho součástí), takže nepřichází v úvahu ani použití analogie úpravy § 508 až § 515 obchodního zákoníku.

Ustanovení obchodního zákoníku o licenční smlouvě k předmětům průmyslového vlastnictví nelze použít pro licenční smlouvu ohledně autorských práv a práv s nimi souvisejících. Pokud by byla uzavřena tzv. licenční smlouva mezi podnikateli při jejich podnikatelské činnosti podle § 261 odst. 1 a 2 obchodního zákoníku ohledně autorských práv nebo práv souvisejících, jednalo by se z hlediska obchodního zákoníku o smlouvu nepojmenovanou. Protože licenční smlouva k autorským dílům a nehmotným statkům souvisejícím není upraven v části třetí, hlavně

⁷⁵ Dědič J. a kolektiv, Obchodní zákoník, komentář, díl IV (§ 221 - 775), Nakladatelství Polygon, Praha 2002, s. 3538

II obchodního zákoníku, ale je upravena jako zvláštní pojmenovaný typ v autorském zákoně, což je předpis práva občanského, lze řešit tuto smlouvu, je-li uzavřená mezi podnikateli při jejich podnikatelské činnosti, v souladu s postupem předepsaným v § 1 odst. 2 obchodního zákoníku podle její úpravy v autorském zákoně a obecné otázky takového závazkového vztahu pak v souladu s § 261 odst. 6 obchodního zákoníku podle obchodního zákoníku.⁷⁶

⁷⁶ Dědič J. a kolektiv, Obchodní zákoník, komentář, díl IV (§ 221 - 775), Nakladatelství Polygon, Praha 2002, s. 3520

Závěr

Autorský zákon představuje komplexní úpravu práva autorského a práv s autorským právem souvisejících (včetně zvláštního práva pořizovatele databáze) a je moderní právní úpravou práv duševního vlastnictví a ochrany těchto práv. I tak se během necelých pěti let aplikace platného autorského zákona ukázala nutnost některá jeho ustanovení zpřesnit a doplnit. Cílem byla a je harmonizace české právní úpravy s úpravou komunitární tak, aby byly předměty ochrany podle práva autorského chráněny v prostředí neznajícím hranice mezi státy srovnatelně ve všech členských státech EU. Sjednocení právní úpravy ochrany práv duševního vlastnictví je podmínkou pro fungování evropského jednotného trhu s předměty ochrany podle práva autorského.

Z hlediska koncepce práv duševního vlastnictví odpovídá autorský zákon kontinentálnímu pojetí těchto práv. Právo k výsledkům duševní činnosti se přiznává pouze fyzické osobě a je zařazováno do základních lidských práv. Osobnostně právní pojetí práv duševního vlastnictví určuje povahu těchto práv, která jsou nezcizitelná a nelze se jich vzdát. U práv majetkových vychází platná právní úprava důsledně z koncepce nepřevoditelnosti autorského práva s jedinou výjimkou spočívající v možnosti poskytnout oprávnění k výkonu práva dílo užít (licenci).

Autorský zákon zásadně vyžaduje k užití autorského díla licenční smlouvu udělenou autorem. Bez takové licence může jiná osoba dílo užít jen ve zvláštních případech stanovených zákonem. Zatím poslední novela autorského zákona zavedla novou úpravu výjimek a omezení práva autorského, která převážně souvisí s transpozicí směrnice 2001/29/ES o harmonizaci některých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti .

Pro oblast práva autorského a práv s ním souvisejících se upravuje jednotný smluvní typ - licenční smlouva - a touto úpravou se sleduje i terminologická jednotota s existující úpravou licenční smlouvy podle obchodního zákoníku. Zákonná úprava platí teprve tehdy, není-li smluvními stranami sjednáno jinak. Zásada smluvní volnosti, zakotvena v autorském zákoně, je dotčena potřebou výjimečně upravit některé instituty, u kterých není možné, aby se strany dohodly jinak, jako např. nemožnost vzdání se

práva autorského, nemožnost převodu práva, povinná kolektivní správa práv v určitých zákonem stanovených případech apod.

Zakotvením typové licenční smlouvy autorský zákon opustil předchozí formální rozlišování smluv v autorskoprávní oblasti podle způsobů užití, ačkoliv i ty byly svou povahou vždy zásadně smlouvami licenčními. Licenční smlouva představuje prostředek k ekonomickému zhodnocení tvůrčí činnosti autora a je ovládána zásadou neformálnosti. Autorským zákonem došlo také k redukci obligatorních náležitostí oproti původní úpravě.

Na smluvním základě dochází k naplnění autorského práva a licenční smlouva je tak vnímána jako základní instrument zhodnocení práv autora. K tomuto zhodnocení dochází prostřednictvím úplatné licenční smlouvy.

Licenční smlouvou dochází jednoduše k dílčímu převodu práv k autorskému dílu a to poskytnutím oprávnění k výkonu práva dílo užít. Poskytnutí oprávnění licenční smlouvou má povahu konstitutivního úkonu, poskytovatel (autor) zřizuje nabyvateli určité dispoziční majetkové oprávnění, které je předmětem licence. Poskytnutím oprávnění je nadále poskytovatel omezen avšak jenom dočasně. Autor tak své právo nepřevádí, ale na základě svého práva jen konstituuje oprávnění, které je z jeho práva odvozeno.

Úprava v autorském zákoně sleduje terminologickou jednotu s existující úpravou licenční smlouvy k předmětům průmyslového vlastnictví (§ 508 a násl. obchodního zákoníku). Současně jsou plně respektována specifika autorských děl jako zvláštních projevů osobnosti autora.

Závěrem lze konstatovat, že současná právní úprava licenční smlouvy je ve své podstatě dostačující a autorský zákon je tak moderním právním předpisem odpovídajícím evropským standardům

Seznam zkratek

autorský zákon	zákon č.121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů
ČNR	Česká národní rada
ČR	Česká republika
EHS	Evropské hospodářské společenství
ES	Evropská polečenství
EU	Evropská unie
Listina	Listina základních práv a svobod, vyhlášená předsednictvem České národní rady dne 16. 12. 1992 jako součást ústavního pořádku České republiky (č. 2/1993 Sb.)
NS ČR	Nejvyšší soud České rupubliky
občanský zákoník	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v znění pozdějších novel
obchodní zákoník	zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, v znění pozdějších novel

Seznam použité literatury a pramenů

Aujezdský J.: Licenční smlouva k software, Daně a právo 3/2004

Bejček J., Eliáš K., Raban P. a kol. Kurz obchodního práva, Obchodní závazky, 3. vydání, C. H. Beck, Praha 2003

Dědič J. a kolektiv, Obchodní zákoník, komentář, díl IV (§ 221 - 775), Nakladatelství Polygon, Praha 2002

důvodová zpráva k změně zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění zákona č. 81/2005 Sb., 2005

Holcová I., Křest'ánová V., Kříž J., Mikeš J., Pítra V., Radvanová S., Zuklínová M.: Občanské právo hmotné (Svazek III.), ASPI Publishing s.r.o., Praha 2002

Holcová, I., Křest'ánová, V., Voborník, M.: Ochrana autorského práva. Olomouc 2005

Holub M. a kolektiv autorů: Občanský zákoník, komentář (1.svazek), Linde Praha a. s., Praha 2002

Holub M. a kolektiv autorů: Občanský zákoník, komentář (2.svazek), Linde Praha a. s., Praha 2002

Knapp V., Knappová M., Švestka J., Dvořák J., Macková A., Mikeš J., Radvanová S.: Občanské právo hmotné (Svazek I.), Codex, Praha 1997

Knapp V., Knappová M., Švestka J., Dvořák J., Kopáč L., Kanda A., Salač J., Mikeš J.: Občanské právo hmotné (Svazek II.), Codex, Praha 1995

Knap K., Kříž J., Kordač J., Holcová I., Nerudová V.: Autorský zákon a předpisy související (komentář), Linde Praha a.s., Praha 1998

Knap, K., Kunz, O., Oporová, M. Práva k nehmotným statkům, Praha: Codex, 1994

Knap K.: Smluvní vztahy v právu autorském, Orbis, Praha 1967

Kříž J., Holcová I., Kordač J., Křest'ánová V.: Autorský zákon a předpisy související – komentář, Linde Praha a.s., Praha

Kříž J., Holcová I., Kordač J., Křesťanová V.: Autorský zákon a předpisy související, komentář, Linde Praha a. s., Praha 2001

Malý J. Obchod nehmotnými statky. Patenty, vynálezy, know-how, ochranné známky. 1.vydání. Praha: C. H. Beck, 2002

Pelikánová I., Komentář k obchodnímu zákoníku, 4.díl (§ 409 - 565), Linde a. s. . Praha 1997

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 4 Tz 124/2004 NS ČR

Smejkal V.: Internet a §§§, Grada Publishing spol. s. r. o., Praha 2001

Telec I.: Autorský zákon. Komentář. 1. vydání. Praha, C. H. Beck 1997

Telec I.: Přehled práva duševního vlastnictví 1, Doplněk, Brno 2002

5 Tdo 156/2005

<http://epravo.cz>

www.sagit.cz